

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій
Юридичний факультет
Кафедра цивільного, господарського права і процесу

ФІНАНСОВЕ ПРАВО

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять для студентів
спеціальності 081 «Право»

ОПП «Правове забезпечення підприємницької діяльності»
ОПП «Трудове право та правове забезпечення управлінської діяльності»
ОПП «Кримінальна юстиція (Суд. Прокуратура. Адвокатура)»

Мова навчання: *українська*
Статус дисципліни: *вибіркова*

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри цивільного,
господарського права та процесу
Протокол № 3 від 27 вересня 2019 року

Фінансове право. Методичні вказівки до семінарських занять для студентів спеціальності 081 «Право», ОПП «Правове забезпечення підприємницької діяльності»; ОПП «Трудове право та правове забезпечення управлінської діяльності»; ОПП «Кримінальна юстиція (Суд. Прокуратура. Адвокатура)» / Укл.: Козинець І.Г. – Чернігів: ННІ права і соціальних технологій ЧНТУ. – 2019. – 68 с.

Укладач:

КОЗИНЕЦЬ ІРИНА ГАВРИЛІВНА, старший викладач кафедри цивільного, господарського права та процесу

Відповідальний за випуск: КОЛОДІЙ ІННА МИКОЛАЇВНА, завідувач кафедри цивільного, господарського права та процесу, кандидат юридичних наук

Рецензент: ПУЗИРНИЙ ВЯЧЕСЛАВ ФЕОДОСІЙОВИЧ, професор кафедри трудового права, адміністративного права та процесу, доктор юридичних наук, професор

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСОВЕ ПРАВО».....	5
1.1. Тематичний план навчальної дисципліни «Фінансове право».....	5
1.2. Структура навчальної дисципліни.....	14
1.3. Система поточного та підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Фінансове право».....	15
2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	17
Семінарське заняття 1. Фінансова діяльність держави. Фінансове право як галузь права	17
Семінарське заняття 2. Бюджетне право і бюджетна система України.....	20
Семінарське заняття 3. Бюджетний процес	25
Семінарське заняття 4. Податки з фізичних осіб. Місцеві податки і збори.....	30
Семінарське заняття 5. Правові основи державного кредиту (боргу). Правове регулювання страхування	35
Семінарське заняття 6. Правовий статус банків в Україні. Грошовий обіг.....	40
Семінарське заняття 7. Правові основи валютного регулювання та нагляду....	47
ЛІТЕРАТУРА.....	52
ДОДАТКИ.....	63

ПЕРЕДМОВА

У курсі «Фінансове право» вивчаються основні інститути фінансового права, їх перебудова в період переходу до ринкової економіки. Розглядаються проблеми бюджетного права, правового регулювання державних доходів (включаючи основи податкового законодавства), державних видатків, розрахунків і грошового обігу, а також державного фінансового контролю і валютного курсу законодавства.

Основною формою засвоєння студентами знань з «Фінансового права» є семінари. Семінарські заняття проводяться з основних тем розглянутих на лекційних заняттях. Самостійна та індивідуальна робота планується як форма навчання, що має на меті розширення та дослідження питань винесених на розгляд на лекційних заняттях, а також опрацювання питань, які не були висвітлені на лекційних та семінарських заняттях.

Семінарські заняття з навчальної дисципліни «Фінансове право» покликані сприяти поглибленому вивченню лекційного курсу, навчити студентів самостійно працювати з нормативними актами, вміти аналізувати їх, узагальнювати матеріал і самостійно робити науково обґрунтовані висновки.

Підготовку до семінару слід розпочати з усвідомлення завдання по кожному з них. При цьому необхідно переглянути конспекти лекцій курсу, де висвітлені найважливіші аспекти фінансового права. Після цього студент приступає до вивчення рекомендованої навчально-методичної літератури, нормативних актів, інших наукових матеріалів, які самостійно підбираються ним у бібліотеках. На семінарських заняттях студенти повинні проявляти активність, висловлюватися чітко, коротко викладаючи зміст питання. Допускається користування своїми записами, надрукованими нормативними актами. Учасники семінару зобов'язані уважно слухати виступи, при потребі ставити запитання, відзначати помилки, вносити необхідні поправки, розвивати далі суть проблеми.

У кінці семінарського заняття, а якщо необхідно, то після закінчення розгляду окремого питання теми семінару, викладач підводить підсумки обговорення по даній проблемі. Рівень знань, підготовленості, ерудиції, активності студентів на семінарах оцінюється викладачем самостійно. З основними вимогами щодо підготовки до семінарів, порядком оцінювання студенти ознайомлюються на першому занятті.

Контрольні завдання по кожній темі мають на меті допомогти студентам краще зрозуміти, засвоїти і закріпити отримані теоретичні знання у галузі фінансового права, а також виробити у них навички користування і застосування нормативних актів. Тести та практичні завдання до кожного семінарського заняття даються викладачем, що веде семінарські заняття.

У ході самостійної підготовки можуть виникнути труднощі у розумінні окремих питань з фінансового права. У таких випадках необхідно звернутися за консультацією до викладача, який читає лекції або проводить семінарські заняття.

1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСОВЕ ПРАВО»

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни «Фінансове право»

Розділ 1. Загальна частина

Змістовий модуль 1. Загальні положення фінансового права. Фінансовий контроль. Бюджетна система України. Бюджетний процес

Тема 1. Фінанси і фінансова діяльність держави

Фінанси як економічна, юридична, історична і вартісна категорія. Етимологія категорії «фінанси». Державні фінанси. Матеріальний зміст фінансів: централізовані і децентралізовані фонди коштів.

Фінансова діяльність держави як предмет дослідження фінансового права. Фінансова діяльність, її об'єкт та інструмент. Економічний та правовий характер фінансової діяльності держави. Принципи і методи фінансової діяльності держави. Загально-правові та галузеві принципи фінансової діяльності. Методи фінансової діяльності. Методи формування фондів коштів: обов'язковий, добровільний. Методи розподілу грошових коштів. Методи використання фінансових ресурсів. Методи фінансового контролю.

Фінансова система України та її складові. Фінансова ланка. Організаційний аспект та матеріальне вираження фінансової системи. Фінансова система України та характеристика її окремих ланок: державного бюджету, місцевих фінансів, фінансів підприємств, державного страхування, кредиту.

Система і правове положення органів влади, що здійснюють фінансову діяльність держави. Правове становище та функції органів державної влади у сфері фінансової діяльності держави. Органи загальної компетенції: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України. Органи особливої компетенції: Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба, Державна фіскальна служба України, Національний банк України та інші. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері фінансової діяльності.

Тема 2. Фінансове право як галузь права

Предмет фінансового права та методи фінансово-правового регулювання. Поняття фінансового права. Сутність фінансового права, як галузі публічного права. Предмет фінансового права та його ознаки. Характеристика фінансових відносин, що є предметом фінансового права. Поняття методу правового регулювання та його особливості в фінансовому праві.

Фінансове право в системі права України. Взаємозв'язок фінансового права з конституційним, адміністративним, цивільним, господарським правом. Поєднання фінансового права з кримінальним, трудовим та пенсійним правом.

Система та джерела фінансового права. Загальна та особлива частини фінансового права. Джерело фінансового права. Фінансове законодавство. Фінансово-правові акти та їх класифікація за юридичними властивостями; за органами, що їх видають. Коротка характеристика основних джерел фінансового права. Систематизація фінансового законодавства України. Бюджетний кодекс України. Податковий кодекс України.

Наука фінансового права та основні напрями її розвитку на сучасному етапі.

Тема 3. Фінансово-правові норми і фінансово-правові відносини

Фінансово-правові норми: зміст, особливості та види. Етимологія категорії «норма». Сутність фінансово-правової норми. Загальні риси фінансово-правових норм. Особливості фінансово-правових норм. Компоненти норми фінансового права: гіпотеза, диспозиція, санкція. Класифікація фінансово-правових норм: в залежності від характеру впливу на учасників фінансових відносин; в залежності від змісту; за дією в часі.

Фінансово-правові відносини: зміст та особливості. Ознаки фінансових правовідносин. Характер та матеріальний зміст фінансових правовідносин. Структура фінансових правовідносин: суб'єкти, об'єкт, зміст. Правосуб'єктність: правоздатність, дієздатність. Суб'єктивне право та суб'єктивний обов'язок. Основні типи зв'язку між юридичними правами та обов'язками. Класифікація фінансових правовідносин за матеріальним змістом, за характером фінансово-правових норм. Юридичний факт та його зміст: дії, події, акти, вчинки.

Тема 4. Правові засади організації фінансового контролю в Україні

Суть і призначення фінансового контролю. Предмет фінансового контролю. Значення фінансового контролю. Фінансова дисципліна. Фінансове правопорушення. Принципи фінансового контролю.

Форми та методи фінансового контролю. Форми фінансового контролю в залежності від часу здійснення; залежно від характеру взаємовідносин і суб'єкта контролю; за формами проведення; залежно від цільової спрямованості; залежно від місця здійснення. Методи фінансового контролю. Аналіз фінансової діяльності. Обстеження. Облік. Інспектування, ревізія та перевірка, їх співвідношення й види. Порядок проведення ревізій та перевірок. Періодичність проведення ревізій та перевірок. Акти за підсумками проведення ревізій та перевірок, їх правові наслідки.

Організація та органи проведення фінансового контролю. Види фінансового контролю в залежності від суб'єктів, що його здійснюють. Види державного фінансового контролю. Контрольні повноваження Верховної Ради України, парламентських комітетів, Рахункової палати України, Президента України, Міністерства фінансів України, Державної аудиторської служби України, Державної казначейської служби України

Незалежний фінансовий контроль. Аудиторський контроль. Громадський контроль за здійсненням фінансової діяльності.

РОЗДІЛ 2. Особлива частина

Тема 5. Бюджетне право і бюджетний система України

Поняття і роль бюджету. Етимологія поняття «бюджет». Бюджет в економічному розумінні. Основне джерело формування бюджету. Бюджет за формою прояву та за матеріальним змістом. Юридичне значення бюджету. Склад бюджетних актів. Функції бюджету. Політичне значення бюджету. Взаємозв'язок бюджету з економікою.

Бюджетне право та бюджетні правовідносини. Предмет бюджетного права. Специфічні риси бюджетного права. Суб'єкти бюджетних правовідносин. Бюджетне законодавство. Бюджетно-правові норми. Класифікація бюджетно-правових норм за змістом, за часом дії Джерела бюджетного права. Класифікація бюджетних документів.

Бюджетна система України. Фактори, що впливають на бюджетний устрій країни. Види бюджетів. Поняття та склад зведеного бюджету України. Принципи побудови бюджетної системи України.

Бюджетна класифікація. Складові бюджетної класифікації. Сутність та склад доходів бюджету. Сутність та склад видатків бюджетів. Таємні видатки. Класифікація фінансування бюджету та боргу. Загальний та спеціальний фонди бюджету. Особливості спеціального фонду. Резервний фонд. Дефіцит бюджету. Причини виникнення дефіциту. Законодавче регламентування дефіциту бюджету. Профіцит бюджету.

Склад доходів і видатків бюджетів. Вертикальний розподіл доходів і видатків бюджету. Горизонтальний розподіл доходів і видатків бюджету, їх класифікація.

Правові засади організації міжбюджетних відносин. Міжбюджетні відносини. Моделі бюджетних систем з точки зору міжбюджетних відносин. Бюджетне регулювання. Міжбюджетні трансферти. Базова дотація. Субвенції. Реверсна дотація. Додаткові дотації. Механізм визначення міжбюджетних трансфертів. Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості.

Тема 6. Бюджетний процес в Україні

Поняття, зміст та стадії бюджетного процесу. Бюджетний процес. Риси норм бюджетного процесу. Складові та моменти бюджетного процесу. Завдання бюджетного процесу. Стадії бюджетного процесу. Принципи бюджетного процесу. Бюджетний цикл.

Порядок складання проекту бюджету, його розгляд і затвердження. Учасники бюджетного процесу. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі. Прогноз бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди. Бюджетні запити. Бюджетна резолюція. Склад проекту закону про Державний бюджет та додаткові матеріали. Подання проекту до Верховної Ради України та Президенту України. Розгляд та затвердження Державного бюджету України.

Зміст закону про Державний бюджет України. Обмеження щодо виконання бюджету в разі його неприйняття до граничного терміну. Затвердження місцевих бюджетів. Зміст рішення про місцевий бюджет.

Виконання бюджету. Розпис бюджету. Внесення змін до Державного бюджету України та місцевих бюджетів. Скорочення видатків і кредитування бюджетів. Захищені статті бюджету.

Звітність про бюджет. Підготовка і обговорення звіту про виконання бюджету та прийняття рішення щодо нього.

Контроль та аудит у бюджетному процесі.

Тема 7. Правове регулювання державних видатків

Поняття державних видатків, їх особливості і принципи фінансування. Видатки та витрати бюджету. Класифікація державних видатків за предметною ознакою, за роллю в відтворювальному процесі, за економічним змістом. Інститут видатків бюджетів. Показники бюджетного асигнування. Режими бюджетного фінансування. Принципи фінансування. Види фінансових планів. Правове регулювання в галузі видатків.

Поняття та принципи бюджетного фінансування. Суб'єкти видаткових відносин. Види та повноваження головних розпорядників бюджетних коштів. Розпорядники бюджетних коштів нижчою рівня. Одержувачі бюджетних коштів. Механізм здійснення видатків.

Тема 8. Правові основи кошторисно-бюджетного режиму фінансування

Кошторис як основний плановий фінансовий документ бюджетної установи. Порядок кошторисно-бюджетного фінансування. Бюджетна установа та бюджетна сфера. Кошторис бюджетної установи. Правове значення кошторису. Види кошторисів. Складові кошторису.

Додержання фінансової дисципліни. Бюджетне правопорушення та їх види. Заходи впливу за порушення бюджетного законодавства та порядок їх застосування. Відповідальність за порушення бюджетного законодавства.

Порядок фінансування соціально-культурних заходів. Склад соціально-культурних видатків. Видатки на соціальний захист населення: структура, розподіл за бюджетами. Порядок фінансування освіти: функціональна структура, межі фінансування, пільги, розподіл між бюджетами. Порядок фінансування науки: напрями, межі та види фінансування. Видатки на культуру та мистецтво: функціональна структура, розпорядники, розподіл між бюджетами.

Фінансування охорони здоров'я та фізичної культури. Видатки на охорону здоров'я: функціональна структура видатків; розподіл між бюджетами; розрахункові показники обсягів фінансування. Видатки на фізкультуру і спорт: класифікація, розподіл між бюджетами.

Порядок фінансування видатків на національну оборону. Правова база оборони держави. Межі та особливості фінансування з Державного бюджету.

Функціональна структура видатків. Суб'єкти фінансування.

Видатки на утримання органів державного управління, органів місцевої влади та місцевого самоврядування. Склад видатків. Суб'єкти фінансування на загальнодержавному та місцевому рівнях.

Змістовий модуль 2. Правове регулювання державних і місцевих доходів. Правові основи грошово-кредитної діяльності в Україні

Тема 9. Правові засади регулювання державних доходів

Поняття і класифікація державних доходів в Україні та основи їх правового регулювання. Співвідношення державних доходів з доходами Державного бюджету України. Класифікація державних доходів. Централізовані і децентралізовані державні доходи. Відмінність податків від неподаткових платежів.

Виключне право України на встановлення державних доходів. Права органів місцевого самоврядування у сфері законодавства про доходи.

Правове регулювання неподаткових доходів. Неподаткові платежі за користування природними ресурсами. Платежі за надання послуг: державне мито, митні збори. Неподаткові доходи штрафного характеру. Доходи від конфіскованого майна, штрафи, санкції за недотримання державних стандартів. Інші неподаткові доходи.

Податки, їх поняття та роль. Податкова система України. Загальнодержавні та місцеві податки.

Тема 10. Податкове право

Податкове право. Предмет регулювання податкового права. Інститут податкового права. Ознаки податкового права. Метод податкового права. Податкові правовідносини: особливості та види. Джерела податкового права. Податкове законодавство. Принципи та система податкового законодавства.

Податки: поняття, значення та функції. Принципи оподаткування. Риси податків. Класифікація податків. Податкова система. Функції оподаткування. Принципи оподаткування.

Елементи податкового закону. Суттєві та факультативні елементи закону про податок. Суб'єкт оподаткування. Платник податку та податковий агент, представники платника податку. Об'єкт оподаткування. База оподаткування. Одиниця виміру бази оподаткування. Ставка податку. Абсолютна та відносна ставки податку. Обчислення суми податку. Податкові пільги. Строк сплати податку та збору. Податковий період та його види. Строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку. Межі податкової юрисдикції. Критерії територіальності та резиденства. Подвійне оподаткування.

Податкове правопорушення та його ознаки. Об'єкт та суб'єкт податкового правопорушення. Класифікація податкових правопорушень. Податкова заборгованість.

Фінансові санкції за порушення податкового законодавства. Склад, групи,

характеристика основних видів. Розміри штрафів за податкові правопорушення.

Адміністративна відповідальність за порушення податкового законодавства.

Кримінальна відповідальність за порушення податкового законодавства.

Тема 11. Податки з юридичних осіб

Загальна характеристика податків з юридичних осіб.

Правове регулювання стягнення непрямих податків. Податок на додану вартість. Акцизний податок. Сутність, суб'єкти, об'єкти, строки, пільги.

Правове регулювання стягнення прямих податків. Податок на прибуток підприємств. Сутність, суб'єкти, об'єкти, строки, пільги.

Тема 12. Податки з фізичних осіб

Загальна характеристика податків з фізичних осіб.

Податок на доходи фізичних осіб. Сутність, суб'єкти, об'єкти, строки, пільги. Особливості оподаткування окремих категорій платників. Податкова соціальна пільга. Податкова знижка. Оподаткування окремих видів доходів

Тема 13. Місцеві податки і збори

Загальна характеристика змішаних податків (податки, платниками яких є як юридичні, так і фізичні особи).

Податок на майно. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Транспортний податок. Плата за землю. Сутність, суб'єкти, об'єкти, строки, пільги.

Загальна характеристика місцевих податків, які сплачуються на території України. Податок на майно. Єдиний податок.

Місцеві збори. Збір за місця для паркування транспортних засобів. Туристичний збір.

Екологічний податок.

Тема 14. Правові засади регулювання державного кредиту (боргу)

Поняття, функції, форми та види державного кредиту. Поняття державного кредиту. Особливості, економічний зміст, юридична природа, забезпечення та цільове призначення державного кредиту. Ознаки правових відносин державного кредиту. Функції державного кредиту. Класифікація державного кредиту залежно від статусу позичальника, від сфери розміщення боргових зобов'язань, від строків погашення, виду доходності. Форми державного кредиту: державні облігації, казначейські зобов'язання.

Державний борг. Сутність та правові обмеження державного боргу. Внутрішній державний борг, його види та структура. Зовнішній державний борг. Основні причини створення і збільшення державного боргу.

Правовідносини України з іноземними державними та міжнародними фінансово-кредитними установами в області державного кредиту. Світовий

банк. Європейський банк реконструкції і розвитку. Міжнародний валютний фонд. Критерії ефективності та стабілізаційні призначення.

Порядок здійснення запозичень до місцевих бюджетів України. Умови розвитку ринку місцевих запозичень. Правове регулювання місцевих запозичень в Україні. Форми запозичень муніципального органу. Звітність та інформування про здійснення місцевих запозичень.

Тема 15. Фінансово-правове регулювання страхування

Страхування як економічна і правова категорія, її матеріальний зміст. Функції страхування. Суб'єкти та об'єкти страхових відносин. Основні галузі і види страхування. Загальнообов'язкове і приватне страхування: особливості правового регулювання.

Страхування як предмет фінансово-правового регулювання. Види страхових фондів. Органи державної влади, які здійснюють контроль за страховою діяльністю в Україні.

Поняття обов'язкового страхування. Види обов'язкового державного страхування. Поняття й суб'єкти державного особистого страхування.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування: поняття, види, принципи. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: суб'єкти, страхові випадки, розміри страхових внесків, порядок здійснення страхових виплат. Поняття, суб'єкти і джерела фінансування загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності. Система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, його суб'єкти, особливості сплати страхових внесків. Державне регулювання і нагляд у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Фінансування загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Тема 16. Правове регулювання банківської діяльності в Україні

Поняття банківської системи України та банку. Загальна характеристика правової природи Національного банку України. Функції Національного банку України. Правовий статус Ради Національного банку України. Повноваження Голови Ради Національного банку України. Функції та повноваження Правління Національного банку України. Правовий статус Голови Національного банку України. Структура Національного банку України. Види операцій Національного банку України. Повноваження Національного банку України щодо організації готівкового грошового обігу. Повноваження Національного банку України у сфері валютного регулювання. Повноваження Національного банку України щодо здійснення наглядових та регулятивних функцій.

Види банків. Поняття державного банку. Поняття банківських ресурсів.

Розмір статутного капіталу банку. Органи управління та контролю банку. Банківські групи.

Порядок створення банків. Статут банку. Особливості державної реєстрації банків. Підстави для відмови в державній реєстрації. Умови надання та відкликання банківської ліцензії.

Зміст банківської діяльності. Основні функції банків та види банківської діяльності. Банківські та інші фінансові послуги, що має право надавати банк. Обмеження щодо діяльності банків.

Банківський нагляд. Повноваження Національного банку України щодо регулювання банківської діяльності та банківського нагляду. Заходи впливу, які має право застосовувати Національний банк України до банків та порядок їх застосування.

Критерії віднесення банку до проблемних та неплатоспроможних. Порядок ліквідації банків.

Тема 17. Правове регулювання грошового обігу та розрахунків в Україні

Правове регулювання грошового обігу в Україні. Основні умови грошового обігу на території країни. Гривня, як єдиний платіжний засіб в Україні. Положення правового регулювання грошового обігу. Правові основи функціонування платіжних систем. Платіжна система: сутність, склад, функція, види та зміст основних правил.

Поняття та принципи безготівкових розрахунків. Загальні правила здійснення безготівкових розрахунків.

Поняття банківського рахунку. Види банківських рахунків. Загальні правила відкриття банківських рахунків. Особливості відкриття банками рахунків у національній валюті. Операції, які проводяться з поточних рахунків у національній валюті. Види рахунків в іноземній валюті та особливості здійснення операцій за ними. Порядок переоформлення та закриття рахунків. Види кореспондентських рахунків.

Поняття форм розрахунків та платіжних інструментів. Розрахунки із застосуванням платіжних доручень. Розрахунки із застосуванням платіжних вимог-доручень. Поняття платіжної вимоги та випадки її застосування у безготівкових розрахунках. Особливості розрахунків із застосуванням чеків. Акредитивна форма розрахунків. Вексельна форма розрахунків. Правові норми використання банківських платіжних карток.

Поняття готівкового обігу. Порядок організації та здійснення готівкових розрахунків. Відповідальність за порушення норм із регулювання обігу готівки.

Тема 18. Правові засади валютного регулювання та валютного нагляду

Поняття валюти та валютних операцій. Валюта України та іноземна валюта. Банківські метали. Валютні цінності. Валютні операції та їх класифікація. Учасники валютних операцій. Ліцензування валютних операцій.

Валютна політика: сутність, завдання. Сутність та функції валютного курсу. Конвертованість валюти. Класифікатор іноземних валют. Форми та методи валютної політики. Валютна система. Елементи національної валютної системи. Сутність золотовалютних резервів та зміст управління ними.

Організація валютного регулювання. Правові акти, що регулюють валютні відносини. Етапи валютного регулювання в Україні. Сутність, напрями та особливості валютного регулювання. Повноваження Кабінету Міністрів України та Національного банку України в сфері валютного регулювання.

Правовий режим валютного нагляду. Основні напрями валютного нагляду. Суб'єкти та їх повноваження в сфері валютного нагляду.

Кримінальна та адміністративна відповідальність за порушення валютного законодавства. Фінансові санкції, які застосовуються за порушення правил валютного законодавства.

1.2. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 1.1 – Розподіл обсягу годин за темами і формами вивчення

№	Назви тем змістових модулів і тем	Кількість годин для денної/заочної форми навчання			
		Лекції	Семінари	Самостійна робота	Разом
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Загальні положення фінансового права. Бюджетна система України. Бюджетний процес.					
1.	Фінанси і фінансова діяльність держави та ОМС	1/0,5	1/0,5	6/7	8/8
2.	Фінансове право як галузь права	1/0,5	1	6/7	8/7,5
3.	Фінансово-правові норми і відносини	-	-	7/7,5	7/7,5
4.	Правові основи фінансового контролю	-	-	7/7	7/7
Разом за кредитом 1		2/1	2/0,5	26/28,5	30/30
5.	Бюджетне право і бюджетна система України	2/1	2/1	5/6	9/8
6.	Бюджетний процес	-	2	5/7	7/7
7.	Правове регулювання державних і місцевих видатків	1/1	-/1	6/6	7/8
8.	Правові основи бюджетно-кошторисного фінансування	1/-	-/0,5	6/6,5	7/7
Разом за кредитом 2		4/2	4/2,5	22/25,5	30/30
Разом за змістовим модулем 1		6/3	10/3	44/56	60/60
Змістовий модуль 2. Правове регулювання державних і місцевих доходів. Правові основи грошово-кредитної діяльності в Україні					
9.	Правове регулювання державних доходів	2/1	-/0,5	3	5
10.	Податкове право	-	-	4	4
11.	Податки з юридичних осіб	2	-	3	5
12.	Податки з фізичних осіб	1	1/0,5	2	4
13.	Змішані податки. Місцеві податки і збори	1	1/0,5	2	4
14.	Правовий режим державного кредиту (боргу)	-	1	3	4
15.	Правові основи страхування	-	1	3	4
Разом за кредитом 3		6/1	4/1,5	20/27,5	30/30
16.	Правовий статус банків в Україні	2/1	1/0,5	7/9	10/10,5
17.	Правове регулювання грошового обігу в Україні	2/1	1/1	7/8	10/10
18.	Правові основи валютного регулювання та нагляду	-	2	8/9,5	10/9,5
Разом кредитом 4		4/2	4/1,5	22/26,5	30/30
Разом за змістовим модулем 2		10/3	4/3	46/54	60/60
Всього годин на дисципліну		16/6	14/6	90/108	120/120

1.3. Система поточного та підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Фінансове право»

Важливим елементом навчального процесу при вивченні дисципліни «Фінансове право» є поточний та підсумковий контроль рівня знань студентів, що свідчить про засвоєння вивченого матеріалу, рівень підготовки студентів для виконання передбачених завдань. Контроль знань дозволяє оцінювати та вимірювати здобуті студентами в процесі навчання знання, уміння та навички, відіграє важливу роль у забезпеченні належного рівня підготовки фахівців.

Поточний контроль проводиться шляхом спілкування зі студентами під час лекцій, семінарських занять та консультацій, рішення тестів, практичних ситуацій, під час виконання самостійної та контрольної роботи та опитувань студентів під час заслуховування рефератів, доповідей та звітів про виконання індивідуальної роботи.

Після завершення розгляду змістових модулів №№1-2 проводяться модульні контрольні роботи, за результати написання яких виставляються модульні оцінки. Варіанти завдань до модульної контрольної роботи знаходяться в пакеті документів на дисципліну.

Бали, які набрані студентом під час поточного контролю, дораховуються до модульних оцінок. Підсумкові оцінки доводяться до відома студентів до початку сесії.

Підсумковий контроль включає модульний та семестровий контроль.

Семестровий контроль із фінансового права проводиться у формі екзамену у терміни, передбачені графіком навчального процесу і оцінюється за національною шкалою та шкалою ECTS.

За виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру студент може набрати до 60% підсумкової оцінки і до 40% підсумкової оцінки – на екзамені.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання результатів навчання студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях, а також самостійність та своєчасність здачі виконаних індивідуальних та самостійних завдань викладачу, згідно з графіком навчального процесу.

Максимально можливий бал за конкретним завданням ставиться за умови відповідності виду індивідуальної та самостійної роботи або усної, письмової відповіді всім зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує кількість балів.

Критерії оцінювання участі у семінарському або індивідуальному занятті (відповідь з питань семінару, питань для самостійного опрацювання, розв'язок задачі тощо), оцінюються в 5, 4, 3, 0 балів, зокрема:

- 5 балів – повна відповідь на поставлене питання; студент вільно орієнтується в матеріалі, здійснює порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, робить логічні висновки та узагальнення, правильно та доречно вживає юридичну термінологію, демонструє знання законодавчих актів України з питань фінансового права;

- 4 бали – відповідь потребує невеликих уточнень; при написанні контрольної роботи допущені незначні помилки;

- 3 бали – відповідь потребує суттєвих доповнень; студент плутається в юридичній термінології та не може відповісти на уточнюючі запитання через недостатнє опрацювання матеріалу, у нього виникають труднощі при аналізі фінансово-правових норм, відносин та законодавства;

- 2-0 балів – вкрай обмежена відповідь; відповідь не по суті.

Опитування кожного студента повинно бути проведено не менше ніж 2 рази на протязі семестру за умови регулярного відвідування студентом різних видів аудиторних занять.

Модульна контрольна робота передбачає виконання двох блоків завдань:

- перший блок – тестові завдання (10 тестових завдань) або дві практичні ситуації;

- другий блок – теоретичні питання (2 питання).

10-9 балів – повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) на всі питання модульної контрольної роботи; студент вільно орієнтується в поданому матеріалі;

8-7 балів – студент надав на 75 % питань модульної контрольної роботи; відповіді на всі питання контрольної потребують уточнень;

6-5 балів – студент надав відповіді на 60% питань модульної контрольної роботи; відповіді потребують суттєвих уточнень, недостатнє володіння матеріалом;

4-0 балів – студент надав відповіді менше ніж на 50% питань модульної контрольної роботи; відповіді потребують значних уточнень; студент не орієнтується в поданому матеріалі, вкрай обмежена відповідь.

Максимальна кількість балів, яку може отримати студент у процесі виконання модульної контрольної роботи – 10 балів.

2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття 1. Фінансова діяльність держави. Фінансове право як галузь права

План заняття

1. Поняття, ознаки та функції фінансів. Зміст та елементи фінансової системи держави.
2. Принципи, функції та методи фінансової діяльності держави та органів місцевого самоврядування.
3. Предмет і метод правового регулювання фінансового права.
4. Місце фінансового права в системі права України.
5. Система фінансового права. Частина, інститути, розділи фінансового права.
6. Джерела фінансового права: поняття та класифікація. Питання фінансового права в Конституції України.
7. Наука фінансового права.

Контрольні завдання та практичні ситуації

1. Дати визначення термінів та понять: а) фінанси; централізовані фінанси; децентралізовані фінанси; грошові фонди; фінансова система; бюджетна система; кредитна система; обов'язкове державне страхування; фінанси підприємств; фінансова діяльність держави; принципи фінансової діяльності держави; методи мобілізації грошових коштів; методи розподілу та використання грошових коштів; форми фінансової діяльності держави; фінансова політика; б) фінансове право; предмет фінансового права; метод фінансового права; система фінансового права; принципи фінансового права; функції фінансового права.
2. Як співвідносяться публічні фінанси та державні фінанси?
3. Зазначити відмінні риси між державними і приватними фінансами.
4. Зазначити співвідношення понять «фінанси», «державні фінанси», «фінанси підприємств», «фінанси державних підприємств».
5. Назвіть органи:
  - а) що здійснюють фінансової діяльності держави;
  - б) що здійснюють фінансової діяльності ОМС;
  - в) державні органи, що не здійснюють фінансової діяльності держави;
  - г) назвіть організації, що здійснюють фінансової діяльності держави.
6. Наведіть не менше 5-ти прикладів правових та неправових форм здійснення фінансової діяльності держави.
7. Поясніть чому фінансова діяльність держави та ОМС є управлінською діяльністю? Наведіть приклади об'єктів діяльності держави та ОМС.
8. Відомо, що Конституція України має найвищу юридичну силу. Відповідно, всі акти владних суб'єктів фінансового права повинні відповідати Основному Закону. Перерахуйте, які аспекти фінансової діяльності держави та

місцевого самоврядування закріплені в Конституції України та зазначте відповідні статті Основного Закону.

9. Що об'єднує науку фінансового права з науками конституційного та адміністративного права? У чому специфіка науки фінансового права у порівнянні з названими дисциплінами?

10. Проаналізуйте та розрийте на прикладі нашого учбового закладу відносини, що регулюються нормами фінансового права.

11. Відобразіть схематично систему фінансового права.

12. Обґрунтувати, які з перерахованих відносин є фінансово-правовими?

1) між підприємством та банком, який відкрив йому розрахунковий рахунок;

2) між фізичною особою і податковим органом у зв'язку зі сплатою податку;

3) між митним органом та імпортером у зв'язку зі сплатою мита;

4) між підприємцем і уповноваженим банком у зв'язку зі сплатою комісійної винагороди за операцію з купівлі-продажу іноземної валюти;

5) між податковими органами і платниками податків у зв'язку з наданням відстрочки по сплаті податку;

6) між освітньою установою і громадянином у зв'язку з наданням освітніх послуг, покриття витрат на надання яких здійснюється за рахунок бюджетних коштів;

7) між фізичною особою та Фондом соціального страхування України з приводу виплати допомоги у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.

13. Пенсійний фонд України – це державний цільовий фонд. Він утворюється за рахунок законодавчо визначених джерел, в т.ч. страхових відрахувань працедавців (громадян). ПФУ взаємодіє з різними підприємницькими структурами для забезпечення своїх внутрішньогосподарських потреб: ремонту, купівлі меблів, канцелярських товарів тощо. ПФУ також виділяє кошти на виплату пенсій та допомог.

Які з названих відносин ПФУ з іншими суб'єктами є фінансовими? Які з цих фінансових відносин є відносинами щодо мобілізації, а також використання фінансових ресурсів?

14. Громадянин А. за самовільне перепланування квартири має сплати штраф. Також він має сплатити штраф за порушення правил дорожнього руху. За несвоєчасну сплату податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки йому була нарахована пеня. Громадянин А. є індивідуальним підприємцем та прострочив виконання свого зобов'язання щодо договору купівлі-продажу товару, у зв'язку з чим його контрагент вимагає виконати зобов'язання терміново та сплати пеню за кожний день прострочення.

Нормами яких галузей права регулюються зазначені відносини?

На підставі чого здійснюється розмежування фінансових правовідносин від адміністративних та цивільних?

15. ТОВ «ААА» здійснило розрахунки: сплативши до бюджету податок на землю; сплативши податок на прибуток; з постачальником за поставку товарів,

передбачених договором; з аудиторською фірмою за надання аудиторських послуг; із працівниками, сплативши їм зарплату та премії; сплативши державне мито за позовну заяву до господарського суду; сплативши проценти банку за користування кредитом; сплативши орендну плату за користування приміщенням. Крім того ТОВ «ААА» збільшило розмір свого статутного капіталу на 20%.

Нормами яких галузей права регулюються зазначені відносини?

Теми доповідей та рефератів

1. Поняття та принципи публічної фінансової діяльності.
2. Правові форми публічної фінансової діяльності.
3. Зміст та структура фінансової системи держави.
4. Предмет і метод фінансового права як галузі права.
5. Принципи фінансового права.

Нормативні акти

1. Конституція України від 28.06.1996р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Бюджетний кодекс України від 8.07.2010. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Закон України «Про Рахункову палату» від 02.07.2015р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19>
4. Закон України від 09.04.99р. «Про місцеві державні адміністрації» //Відомості Верховної Ради України. – 1999. – №20-21. – Ст. 190.
5. Закон України від 21.05.97р. «Про місцеве самоврядування в Україні» //Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №24. – Ст. 170.
6. Закон України від 7.12.2000р. «Про банки та банківську діяльність» //УК. – 2001. – 17 січня.
7. Закон України від 26.01.93р. «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» // ВВРУ. - 1993. - №13.
8. Закон України 27.02.2014 № 794-VII «Про Кабінет Міністрів України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
9. Положення про Міністерство фінансів України: Затв. пост. Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 375. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-п>
10. Положення про Державну казначейську службу України: затв пост. Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р. № 215. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-п>
11. Положення про Державну аудиторську службу України. Затв. пост. КМУ від 3 лютого 2016 р. № 43. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-п>.
12. Положення про Державну фіскальну службу України. Затв. пост. Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 р. № 236. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-п>

13. Положення про Державну службу фінансового моніторингу України. Затв. пост. КМУ від 29.07.2015 № 537. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-п>

14. Типове положення про структурний підрозділ з питань фінансів обласної, Київської та Севастопольської міської, районної, районної у м. Києві та Севастополі державної адміністрації. Затв. пост. КМУ від 20.05.2013 № 348 // УК. – 2013. – 30 травні. - №95.

Навчально-методична література

1. Дамірчиєв М. І. Правова природа фінансової діяльності: монографія/ М. І. Дамірчиєв. – Харків: Право, 2014. – 256 с.

2. Дамірчиєв М. Суб'єкти фінансової діяльності / М. Дамірчиєв // Вісник Національної академії правових наук України. – 2014. – № 4. – С. 149-153. – URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vapny_2014_4_18.pdf

3. Лукашев О. А. Проблеми публічно-правової природи фінансів / О. А. Лукашев // Юридична наука і практика. – 2011. – № 1. – С. 84-88. – URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/njj_2011_1_13.pdf

4. Семчик О. О. Держава і фінанси: правовий зв'язок: монографія / О. О. Семчик; відп. ред. Л. К. Воронова. – Київ: Юрид. думка, 2010. – 204 с.

5. Актуальні питання науки фінансового права: монографія / М. П. Кучерявенко [та ін.]; за ред. М. П. Кучерявенка. – Харків: Право, 2010. – 464с.

6. Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті: монографія / В. Л. Андрущенко. – Львів: Каменяр, 2007. – 323 с.

7. Вдовічен В. А. Фінансове право як компроміс публічного та приватного інтересу в соціумі / В. А. Вдовічен // Право і суспільство. – 2014. – № 6.2. – С. 85-89. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pis_2014_6.2_17.pdf

8. Гаврилюк Р. О. Джерела фінансового права : навчально-методичний посібник. – Чернівці: Рута, 2006. – 88 с.

9. Дмитрик О. О. Джерела фінансового права: проблеми та перспективи розвитку: [монографія] / О. О. Дмитрик. – Харків: Віровець А. П.; Апостроф, 2010. – 328 с.

10. Дорошенко Д. П. Систематизація фінансового законодавства України як засіб упорядкування фінансових норм / Д. П. Дорошенко // Фінансове право . – 2013. – № 4. – С. 4-7. – URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fp_2013_4_3.pdf

11. Єсімов С.С. Проблемні питання адміністративно-правової та фінансово-правової наук. – Митна справа. – 2011. – № 6 (78). – С. 140-145 URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ms/2011_6_2_1/140.pdf

12. Лукашев О. А. Теоретичні проблеми системи фінансового права : монографія / О. А. Лукашев. – Харків: Право, 2010. – 304 с.

13. Очерки финансово-правовой науки современности: монография/ под. общ. ред. Л. К. Вороновой, Н. И. Химичевой. – Москва, Харьков: Право, 2011. – 592 с.

14. Перепелиця М. О. Поняття та види суб'єктів фінансового права : монографія / М. О. Перепелиця. – Х. : Право, 2012. – 272 с.

Семінарське заняття 2. Бюджетне право і бюджетна система України

План заняття

1. Поняття бюджетного права. Бюджетно-правові норми і відносини.
2. Призначення і роль державного і місцевих бюджетів. Бюджетна класифікація.
3. Складові бюджету. Співвідношення загального і спеціального фондів бюджету. Дефіцит і профіцит бюджету.
4. Бюджетна система України, її поняття, склад та принципи побудови.
5. Класифікація доходів і видатків бюджету.
6. Порядок розподілу доходів і видатків між ланками бюджетної системи.
7. Правове регулювання міжбюджетних відносин.

Контрольні завдання та практичні ситуації

1. Дати визначення термінів та понять: а) бюджетне право; бюджетно-правова норма; бюджетно-правові відносини; джерела бюджетного права; бюджетне законодавство; б) бюджетна система України; бюджетний устрій; Державний бюджет України; місцеві бюджети; бюджети місцевого самоврядування; зведений бюджет; принципи бюджетної системи; бюджетна класифікація; класифікація доходів бюджету; класифікація видатків бюджету; класифікація фінансування бюджету; класифікація боргу; загальний фонд бюджету; спеціальний фонд бюджету; резервний фонд бюджету; дефіцит бюджету; профіцит бюджету; міжбюджетні відносини; бюджетне регулювання; закріплені доходи; регулюючі доходи; міжбюджетні трансферти; дотація; базова дотація; реверсна дотація; субвенція.
2. Виходячи зі змісту Бюджетного кодексу України навести приклади уповноважуваних, зобов'язуваних та забороняючих бюджетно-правових норм. У чому проявляється їх імперативний характер? Визначити особливості санкцій фінансово-правових норм.
3. Нормам бюджетного права притаманні такі ж риси як і нормам фінансового права, проте бюджетно-правовим нормам властиві певні особливості. Зазначте їх.
4. Бюджетні правовідносини є різновидом фінансових правовідносин, тому вони мають спільні ознаки. Водночас як окремий їх вид, бюджетні правовідносини характеризуються своїми особливостями. Зазначте їх.
5. Назвіть в яких випадках суб'єктами бюджетного права є: держава, ОМС, бюджетна установа, КМУ.
6. Наведіть по 2 приклади джерел бюджетного права наступних форм: закон, кодекс, указ, постанова, розпорядження, наказ, інструкція, правила. Зазначте, які органи держави мають право видавати ці нормативні акти.
7. Які з наведених визначень можна віднести до поняття бюджету? Які з них, на Вашу думку, відповідають поняттю бюджету як правової категорії, а які - поняттю бюджету як економічної категорії:

- фінансовий план утворення і використання публічного фонду грошових коштів;
- закон;
- план формування і використання фонду грошових коштів для забезпечення публічних завдань протягом бюджетного року;
- план формування і використання фонду грошових коштів протягом бюджетного року для забезпечення завдань адміністративно-територіальних утворень;
- фонд грошових коштів;
- кошторис публічних видатків і доходів;
- публічне майно;
- фінансова діяльність спрямована на вирішення публічних завдань.

Яке з перерахованих визначень найбільш повно охоплює всі особливості бюджету?

8. Бюджетним кодексом України закріплені два принципи – принцип самостійності бюджетів та принцип єдності бюджетної системи. Визначте їх співвідношення. Який із цих принципів є пріоритетним у бюджетній системі України? Відповідь обґрунтуйте, проаналізувавши зміст відповідних статей Бюджетного кодексу України.

9. Зазначте співвідношення міжбюджетних трансфертів та кредитування бюджету.

10. Визначте суть та співвідношення понять «кредитування бюджету» та «фінансування бюджету».

11. Чи співвідноситься принцип збалансованості бюджету, дефіцит та профіцит бюджету Обґрунтуйте відповідь.

12. Користуючись главою 17 Бюджетного кодексу України, визначити повноваження органів контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

13. Міська рада м. Н. прийняла бюджет на наступний бюджетний рік. Рішення про місцевий бюджет було опубліковане в місцевій газеті за виключенням двох додатків до даного рішення. Через місяць було прийнято рішення міської ради про внесення змін в одну із статей бюджету міста, яке не було опубліковане в установлений строк.

Який принцип бюджетної системи був порушений у даному випадку?

14. Студент Г. у відповіді на питання контрольної роботи зазначив, що до складу доходної частини місцевих бюджетів входять: податкові надходження; неподаткові надходження; закріплені доходи, регулюючі доходи; кошти від проведення місцевих конкурсів та лотерей; дотації; субвенції; кредитні ресурси.

Оцініть правильність відповіді. Зазначте помилки, неточності, якщо вони є.

15. До місцевого бюджету були зараховані:

- пені та штрафи за податкові правопорушення;

- суми банківського кредиту, забезпечені заставою основних фондів, що знаходяться у власності громади;
- благодійні внески від юридичних та фізичних осіб;
- штрафи, отримані у результаті застосування заходів цивільно-правової та адміністративно-правової відповідальності;
- міжбюджетні трансферти.

Які доходи надійшли до місцевого бюджету?

16. Які з перерахованих витрат необхідно віднести до поточних, а які – до капітальних:

- реалізація інвестиційних програм конверсії оборонної промисловості – 900 млрд.грн.;
- заробітна плата медичного персоналу установ МОЗ України – 20 млрд.грн.;
- фінансова підтримка інклюзивної освіти та виховання – 10 млрд.грн.;
- реконструкція та капітальний ремонт гідротехнічних споруд, що знаходяться у державній власності – 150 млрд.грн.;
- придбання спецтехніки органами МВД України – 1000 млрд.грн.;
- фінансування високоефективних інвестиційних проектів – 1350 млрд.грн.;
- грошове забезпечення військовослужбовців.

17. Чи може Закон України «Про Державний бюджет на поточний рік» бути затверджений:

- а) з дефіцитом;
- б) з профіцитом?

Якщо так, то в яких випадках? На яких стадіях бюджетного процесу приймаються заходи щодо скорочення дефіциту/профіциту бюджету?

18. Наведіть по два склади порушень бюджетного законодавства, за які передбачена фінансова, адміністративна та кримінальна відповідальність. У чому їх різниця?

Теми доповідей та рефератів

1. Соціально-економічна сутність і призначення державного бюджету.
2. Бюджетна система України: поняття та принципи побудови.
3. Поняття та види бюджетних повноважень.
4. Бюджетні права України та органів місцевого самоврядування.
5. Поняття і значення міжбюджетних відносин.
6. Бюджетне регулювання: поняття та методи.
7. Порядок надання міжбюджетних трансфертів.
8. Удосконалення бюджетних правовідносин в сучасній Україні.
9. Система бюджетного законодавства.

Нормативні акти

1. Конституція України від 28.06.1996р. URL:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Бюджетний кодекс України від 8.07.2010. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Закон України «Про Державний бюджет України» (на поточний рік).
4. Закон України від 21 травня 1997р. «Про місцеве самоврядування в Україні» //Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №24. – Ст. 170; Урядовий кур'єр. – 1997. – 14 червня.
5. Інструкція про складання і виконання розпису Державного бюджету України: Затв. наказом Міністерства фінансів України 28.01.02р. №57 (в редакції наказу Міністерства фінансів України 14.06.2004 № 386). URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0086-02>
6. Інструкція щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету, затв. наказом МФУ №333 від 12.03.2012р. (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 21 червня 2012 року № 754). URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0456-12>
7. Інструкція щодо застосування класифікації кредитування бюджету, затв. наказом МФУ №333 від 12.03.2012р. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0456-12>
8. Положення про єдиний казначейський рахунок: затв. наказом Держказначейства України 26.06.2002 р. №122 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 14 червня 2004 року № 386). URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0086-02>
9. Порядок взаємодії Міністерства фінансів України як головного розпорядника коштів державного бюджету та відповідальних виконавців бюджетних програм на всіх стадіях бюджетного процесу. Затв. Наказом Міністерства фінансів України 23.08.2012 № 939. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1809-12>
10. Порядок перерахування міжбюджетних трансфертів. Затв. пост. КМУ від 15.12.2010 № 1132 (у редакції пост. Кабінету Міністрів України від 23 січня 2015 р. № 12). URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/12-2015-п#n8>
11. Порядок покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів. Затв. Пост. КМУ від 29.12.2010 № 1204. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1204-2010-п>
12. Порядок розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на вкладних (депозитних) рахунках в банках: затв.пост. КМУ від 12.01.2011р. №6 //УК.- 2011.- 26 січня.- №14.
13. Порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ: Затв. постановою Кабінету Міністрів України 28.02.02р. № 228 //Офіційний вісник України. – 2002. – №9.
14. Про бюджетну класифікацію: Наказ МФУ від 14.01.2011 р. №11 // УК.- 2011.- 21 січня.

Навчально-методична література

1. Чернадчук В. Д. Бюджетні правовідносини в Україні: поняття, класифікація та особливості структури: монографія / В. Д. Чернадчук. – Суми: Унів. книга, 2011. – 172 с.

2. Гончаренко О. В. Міжбюджетні відносини на місцевому рівні в Україні: монографія / О. В. Гончаренко. – Київ: Алерта, 2013. – 220 с.
3. Власюк Н. І., Львівська К. А. Основні напрями реформування міжбюджетних відносин в Україні / Н. І. Власюк, К. А. Львівська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.8. – С. 179-183. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlту/22_8/179_Wla.pdf
4. Західна О. Р., Савчук Н. В. Удосконалення міжбюджетних відносин у контексті принципів бюджетної децентралізації в Україні / О. Р. Західна, Н. В. Савчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.7. – С. 188-195. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlту/22_7/188_Zach.pdf
5. Перощук З. І. Ознаки правовідносин у сфері бюджетної системи України / З. І. Перощук // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 2. – С. 119-123. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Chkup_2014_2_29.pdf
6. Гетманець О. П. До питання відповідальності за порушення бюджетного законодавства / О. П. Гетманець // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 206-210 URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11goppbz.pdf>
7. Коваленко Н. І. Бюджетне регулювання в Україні: нормативно-правове забезпечення та етапи становлення / Н. І. Коваленко // Бізнес Інформ. – 2013. – № 4. – С. 394-399. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/binf_2013_4_76.pdf
8. Музика-Стефанчук О. А. Органи публічної влади як суб'єкти бюджетних правовідносин: монографія / О. А. Музика-Стефанчук. – Хмельницький : Хмельницький унів-тет управління та права, 2011. – 384 с.

Семінарське заняття 3. Бюджетний процес

План заняття

1. Поняття і зміст бюджетного процесу в Україні. Стадії та загальні положення бюджетного процесу.
2. Складання та розгляд Бюджетної декларації (прогнозу місцевого бюджету) і прийняття рішення щодо них.
3. Складання проектів бюджетів. Повноваження фінансових органів щодо складання проектів бюджетів.
4. Розгляд проекту та прийняття закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет). Зміст Закону про Державний бюджет.
5. Виконання Державного і місцевих бюджетів. Права Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби на стадії виконання бюджету. Правовий статус розпорядників бюджетних коштів. Роль Рахункової Палати на стадії виконання бюджету. Державна аудиторська служба України.
6. Закриття бюджету. Звітність про виконання Державного і місцевих бюджетів.
7. Контроль за виконанням бюджетів і використанням бюджетних коштів.

Контрольні завдання та практичні ситуації

1. Визначіть поняття бюджетних повноважень держави та органів місцевого самоврядування. Які юридичні особливості цього поняття?

2. Назвіть бюджетні повноваження держави та органів місцевого самоврядування.

3. Схематично зобразіть систему органів, що мають бюджетні повноваження.

4. Дайте визначення бюджетного процесу з точки зору науки фінансового права та положень БК України, критично оцініть та запропонуйте свій варіант.

5. На підставі аналізу норм БК України назвіть принципи організації бюджетної системи, порівняйте їх з принципами організації бюджетного процесу.

6. Проаналізуйте стадії бюджетного процесу і на цій підставі зазначте основні періоди часу кожної стадії.

7. Учасниками бюджетного процесу є головні розпорядники бюджетних коштів, розпорядники бюджетних коштів, отримувані бюджетних коштів. Визначте, хто відноситься до зазначених учасників бюджетного процесу, а також розкрийте їх основні права та зазначте різницю, що існує між ними.

8. Кабінет Міністрів України 30 березня розглянув та схвалив розроблену Міністерством фінансів України спільно з іншими органами центральної виконавчої влади Бюджетної декларації і 2 квітня подав на розгляд Верховної Ради України.

Чи діє Кабінет Міністрів України відповідно до бюджетних повноважень?

Розкрийте правову природу Бюджетної декларації.

Який нормативний акт регулює процедуру розгляду Бюджетної декларації?

9. Існує певний порядок складання проектів бюджетів. Визначіть параметри складання Державного бюджету:

- складання починається за 10 місяців до початку наступного фінансового року;

- порядок та строки складання Державного бюджету визначає Верховна Рада України;

- формування Державного бюджету проходить на підставі плану-прогнозу, що складається Кабінетом Міністрів України;

- назвіть правильні параметри складання проекту Державного бюджету .

10. У зв'язку з непередбаченими обставинами ЗУ про Державний бюджет України набрав чинності 10 січня. Весь цей період Кабінет Міністрів України здійснював витрати на основі проекту цього закону.

На яких умовах та чим повинен був керуватися КМУ при здійсненні витрат Державного бюджету?

11. Під час розгляду проекту закону про Державний бюджет України на засіданні КМУ міністр фінансів запропонував включити до законопроекту норму про можливість надання кредитів Національним банком України для фінансування поточного дефіциту на стадії виконання Державного бюджету.

Чи може закон про Державний бюджет України містити таку норму? Які джерела фінансування дефіциту бюджетів передбачені чинним законодавством?

12. У зв'язку зі скороченням дохідної частини Державного бюджету України депутатами для розгляду у Верховній Раді України були подані пропозиції про внесення змін до закону про Державний бюджет України на поточний рік, згідно з яким збільшувалися ставки деяких податків.

Проаналізуйте ситуацію. Який існує порядок внесення змін до закону про Державний бюджет України?

13. Розкрийте суть казначейської системи виконання Державного бюджету та касового виконання Державного бюджету.

14. Після березневого звіту про виконання бюджету виявлено недоотримання надходжень до дохідної частини бюджету, що мають стійкий характер, зокрема, суттєво зменшилися (на 25%) надходження від податку на прибуток підприємств.

Для подолання такої ситуації народними депутатами на розгляд Верховною Радою України подані пропозиції про внесення змін до Закону про Державний бюджет на поточний рік, згідно з якими збільшувалися ставки деяких податків.

Проаналізуйте ситуацію. Який існує порядок внесення змін до Закону про Державний бюджет України?

15. Перерахуйте склад органів законодавчої та виконавчої влади, що здійснюють фінансовий контроль за використанням бюджетних коштів, зазначте повноваження Державного казначейства України в цій галузі.

16. Відповідно до Закону про Державний бюджет на поточний рік до обласного бюджету надійшли кошти як субвенція з Державного бюджету на виконання інвестиційного проекту в сумі 200 млн. грн. Частина отриманих коштів, зокрема 150 млн. грн, спрямовано на розвиток дорожнього господарства. Інша частина направлена на придбання цінних паперів та надання кредиту з обласного бюджету.

Дайте правову оцінку ситуації.

17. Опишіть технологію складання міського бюджету. Складіть бюджет міста.

18. Користуючись главою 18 Бюджетного кодексу України, визначити заходи впливу за порушення бюджетного законодавства.

Теми доповідей та рефератів

1. Місце Держбюджету в системі фінансових планів України
2. Поняття, зміст та принципи бюджетного процесу.
3. Учасники бюджетного процесу та їх повноваження.
4. Сутність програмно-цільового методу у бюджетному процесі
5. Бюджетна декларація та її значення в бюджетному процесі
6. Бюджетний запит: поняття, зміст і значення
7. Порядок внесення змін до закону про Державний бюджет України.

8. Зміст казначейської форми обслуговування Державного бюджету України та місцевих бюджетів.

Нормативні акти

1. Бюджетний кодекс України від 8.07.2010. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Закон України від 9 квітня 1999р. «Про місцеві державні адміністрації» //Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20-21. – Ст. 190.
3. Закон України від 21 травня 1997р. «Про місцеве самоврядування в Україні» //Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №24. – Ст. 170.
4. Закон України від 02.07.2015 р. «Про Рахункову палату» //Відомості Верховної Ради України. – 2015. – №36. – Ст. 360.
5. Закон України від 10.02.2010 р. «Про Регламент Верховної Ради України» // Відомості Верховної Ради України .- 2010. - № 14-15 .- № 16-17 - Ст.133.
6. Інструкція про складання і виконання розпису Державного бюджету України: Затв. наказом Міністерства фінансів України 28.01.02р. №57 (в редакції наказу Міністерства фінансів України 14.06.2004 № 386). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0086-02>
7. Положення про єдиний казначейський рахунок: затв. наказом Держказначейства України 26.06.2002 р. №122 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 14 червня 2004 року № 386). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0086-02>
8. Порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ: Затв. постановою Кабінету Міністрів України 28.02.02р. № 228 //Офіційний вісник України. – 2002. – №9.
9. Положення про Державну казначейську службу України: затв пост. Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р. № 215. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-п>
10. Положення про Міністерство фінансів України: Затв. пост. Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 375. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-п>
11. Положення про Державну фіскальну службу України. Затв. пост. Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 р. № 236. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-п>
12. Про бюджетну класифікацію: Наказ МФУ від 14.01.2011 р. №11 // УК.- 2011.- 21 січня.
13. Інструкція щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету, затв. наказом МФУ №333 від 12.03.2012р. (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 21 червня 2012 року № 754). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0456-12>
14. Інструкція щодо застосування класифікації кредитування бюджету, затв. наказом МФУ №333 від 12.03.2012р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0456-12>

15. Порядок розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на вкладних (депозитних) рахунках в банках: затв.пост. КМУ від 12.01.2011р. №6 //УК.- 2011.- 26 січня. - №14.
16. Порядок покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів. Затв. Пост. КМУ від 29.12.2010 № 1204. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1204-2010-п>
17. Порядок перерахування міжбюджетних трансфертів. Затв. пост. КМУ від 15.12.2010 № 1132 (у редакції пост. Кабінету Міністрів України від 23 січня 2015 р. № 12). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/12-2015-п#n8>

Навчально-методична література

1. Бліхар М. Правова характеристика стадій бюджетного процесу //Вісник Національного університету Львівська політехніка. Юридичні науки. – 2016. – №. 855. – С. 323-328.
2. Бюджетна система: навчальний посібник / В.П. Пантелеев. - Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. – 377 с.
3. Гетманець О. П. Бюджетний контроль: організаційно-правові засади : монографія. – Харків : Екограф, 2008. – 308 с.
4. Ватаманюк-Зелінська У. З., Романів І. Б., Дідулко Н. Я. Казначейське обслуговування державного бюджету України за доходами: реалії та напрями вдосконалення //Сталий розвиток економіки. – 2015. – №. 2. – С. 39-45.
5. Возняк Г. В. Проблеми та перспективи запровадження європейських стандартів програмно-цільового планування місцевих бюджетів. URL <http://ird.gov.ua/irdp/e20150703.pdf>
6. Дем'янишин В. Г. Складання проекту бюджету держави: прагматика, проблематика та шляхи удосконалення //Світ фінансів. – 2017. – №. 4 (13). – С. 100-115.
7. Пономаренко Є.Б. Реформування організації та реалізації бюджетного процесу: основні напрями, проблеми та шляхи їх вирішення / Є.Б. Пономаренко Н.А. Вакарюк // Вісник ЖДТУ. – 2015. – № 4 (74). – С. 185–191.
8. Роменська К. М. Бюджетний процес на місцевому рівні та його удосконалення //Фінансовий простір. – 2017. – №. 1. – С. 98-101.
9. Товкун Л.В. Звітність про виконання бюджетів як стадія бюджетного процесу // Наук. вісник Херсонського державного ун-ту. – 2017. – Вип.4. – Т.2. –С. 33-37.
10. Фукс Н. А. Закон України про Державний бюджет як інструмент регулювання фінансових відносин // Часопис Київського університету права. – 2015. - №3. – С.129-134.
11. Чернадчук В. Д. Принципи виконання бюджету URL: http://www.uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_CPD/Chernadchuk_conf_19042012.pdf

Семінарське заняття 4. Податки з фізичних осіб. Місцеві податки і збори

План заняття

1. Податок на доходи фізичних осіб. Сутність, суб'єкти, об'єкти, ставки, пільги.
2. Загальна характеристика місцевих податків і зборів, які сплачуються на території України:
3. Єдиний податок.
4. Податок на майно. Сутність, суб'єкти, об'єкти, ставки, пільги:
  - 4.1. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.
  - 4.2. Транспортний податок.
  - 4.3. Плата за землю.
5. Місцеві збори. Збір за місця для паркування транспортних засобів. Туристичний збір.

Контрольні завдання та практичні ситуації

1. Дати визначення термінів та понять: прямий податок; податок на доходи фізичних осіб; резидент; нерезидент; податковий агент; працівник; роботодавець; податкова соціальна пільга; податкова знижка; заробітна плата; податкова декларація; самозайнята особа; місцеві податки; місцеві збори; спрощена система оподаткування, обліку та звітності; діяльність у сфері розваг; нормативна грошова оцінка земельних ділянок; об'єкти житлової нерухомості.

2. Чернігівська міська рада прийняла рішення про встановлення для ПрАТ «Дорбуд» індивідуальної ставки податку на нерухомість в розмірі 0,3% від бази оподаткування. Таке рішення обґрунтовувалося тим, що продукція та діяльність даного підприємства є необхідною для міста.

Оцініть правомірність рішення.

3. Підприємець планує здійснювати прийом платежів за послуги мобільного зв'язку та Інтернет, а також продавати у роздріб карти поповнення мобільного зв'язку та sim-карти операторів мобільного зв'язку.

Чи є карти поповнення мобільного зв'язку та sim-карти товаром? Чи підлягає діяльність щодо їх реалізації переведенню на спрощену систему оподаткування у вигляді єдиного податку?

4. Як буде оподатковуватися діяльність громадянина Г, що здійснює вилов риби з метою продажу?

5. Чи мають право організації та приватні підприємці, що здійснюють вирощування морепродуктів, застосовувати систему оподаткування, передбачену для сільськогосподарських товаровиробників?

6. З нагоди свята – Дня ракетних військ – капітан К. отримав від командування частини японський телевізор «за відмінне керівництво особовим складом». Податкові органи включили вартість подарунку до оподатковуваного доходу капітана К. *Оцініть правомірність дій податкового органу.*

7. Іноземний громадянин приїхав до України на 3 місяці для читання лекцій та проведення майстер-класів згідно укладеного договору з приватним вузом. За цю діяльність йому було сплачено 100000грн.

Чи має іноземний громадянин сплачувати податок на доходи фізичних осіб? Якщо так, то в якому розмірі?

8. Громадянин Є. видав своєму знайомому Л. доручення на продаж дачі та отримання коштів за договором купівлі-продажу. Л. продав дачу, отримав гроші, але не передав їх громадянину Є., зв'язку з чим Є. відмовився сплатити податок на доходи фізичних осіб з даної суми, мотивую свою відмову тим, що гроші до цього часу він не отримав, вони знаходяться у знайомого Л., і відповідно, саме Л. має внести до бюджету суму податку.

Хто в даному випадку є платником податку? Чи може бути громадянин Є. притягнутий до відповідальності за неповну сплату податку на доходи фізичних осіб?

9. Одинокій матері нарахована заробітна плата в сумі 6400 грн. Вона має трьох дітей віком до 18 років. *Визначити суму військового податку та податку на доходи фізичних осіб із нарахованої заробітної плати, якщо працівниця користується податковою соціальною пільгою (ПСП) на дітей.*

10. Подружжя виховує 2-х неповнолітніх дітей (з них одна дитина інвалід), заробітна плата матері, яка працює неповний робочий день – 2350 грн., батька 4800., заяви про застосування податкової соціальної пільги подано обома батьками. *Визначити хто з батьків буде одержувати пільгу на дітей та суму на доходи фізичних осіб і військового податку обом батькам.*

11. Фізична особа-підприємець, яка перебуває на загальній системі оподаткування отримав дохід від підприємницької діяльності у сумі 2750 тис.грн. та має підтверджені витрати у сумі 2700 тис.грн. Крім того, даний громадянин, як фізична особа отримав додаткове благо у сумі 7,0 тис.грн. *Яким чином та у якому розмірі буде розраховано суму податку на доходи фізичних осіб?*

12. Юридична особа, яка є платником єдиного податку 3-ї групи та платником ПДВ, за звітний квартал отримала дохід в сумі 1800000 грн. разом з ПДВ. *Визначити суму єдиного податку за звітний період.*

13. Заклад громадського харчування (юридична особа) знаходиться на єдиному податку 3 групи зі ставкою оподаткування 5%. Сума виручки від реалізації продукції за звітний період, що надійшла через РРО складає 141200,00 грн., через термінал – 22500,00 грн. Та надійшла, як попередня оплата на розрахунковий рахунок в сумі 22000,00 грн. *Розрахувати суму податку, яку необхідно сплатити до бюджету.*

14. Громадянин Іванов І.І, має у власності присадибну ділянку в розмірі 0,08 га. Нормативно-грошова оцінка 1 га землі на 2016 р з урахуванням коефіцієнта індексації, на території якої знаходиться дана ділянка складає 798156 грн. Рішенням місцевої влади було встановлено ставку податку в розмірі 0,03% від їх нормативної грошової оцінки. *Який розмір податку на землю має сплатити громадянин Іванов І.І.?*

15. Багатодітна родина, яка виховує дітей має у власності земельну ділянку 0,01 га. Нормативно-грошова оцінка 1 га землі на 2016 р з урахуванням коефіцієнта індексації, на території якої знаходиться дана ділянка складає 798156 грн. Рішенням місцевої влади було встановлено ставку податку в розмірі 0,03% від їх нормативної грошової оцінки. *Який розмір податку на землю має сплатити родина.*

16. Фізична особа у власності має квартиру площею 72 кв. м, житловий будинок – 125 кв. м. з господарськими будівлями – 50 кв. м. *Розрахувати суму податку на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки, якщо селищною радою встановлено ставку податку для поточного року в розмірі 1% для житлової нерухомості та 0.5% для господарських будівель.*

17. Фізична особа придбала 2 авто вартістю 1700 тис.грн. та 2400 тис.грн. *Яка сума податку сплачується до бюджету?*

18. Фізична особа придбала авто за 1700 тис.грн. та потрапила у ДТП. Після ДТП вартість авто за експертним висновком зменшилась до 1000 тис.грн. *Яка сума податку сплачується до бюджету?*

19. Підприємству виділена ділянка під 50 місць для паркування. Площа одного парко місця 15 кв.м. На одному парко місці власник встановив 2 автомати з кавою. *Яка сума податку сплачується до бюджету за умови ставки збору 0,03% мінімальної заробітної плати, установленної на 1 січня звітного року за 1 кв.м. ?*

20. До готелю м. Києва на Різдвяну ялинку приїхали фізичні особи в кількості 3 чол. На три доби з 07.01.2017 до 10.01.2017 р. Вартість перебування за добу складає 750,00 грн (в т.ч. ПДВ) за одну особу. В суму включено вартість харчування (сніданок) в сумі 180,00 грн з ПДВ. Крім того заїхала група відряджуваних працівників на той же термін в кількості 5 осіб. Ставка туристичного збору в м. Київ складає 1%.

Яка сума туристичного збору буде сплачена зазначеними особами.

Теми доповідей та рефератів

1. Правове регулювання державних доходів.
2. Податкова система України та принципи її побудови.
3. Порівняльний аналіз податкових систем України та зарубіжних країн.
4. Правове регулювання стягнення податку на доходи фізичних осіб.
5. Правове регулювання стягнення місцевих податків і зборів в Україні.
6. Спрощена система оподаткування в Україні.
7. Правові основи адміністрування податків.
8. Відповідальність за порушення податкового законодавства (фінансово-правова).

Нормативні акти

1. Податковий кодекс від 2.12.2010 р. URL:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

2. Закон України від 15.05.2003 р. «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» // ВВРУ.- 2003.- №31-32.- Ст.263 (в ред. Закону від 26.11.2015 р.)
3. Порядок обліку платників і зборів. Затв. наказом Міністерства фінансів України від 9.12.2011р. №1588 //УК.- 2012.- 6 січня. - №3.
4. Положення про реєстрацію платників податку на додану вартість. Затв. наказом Міністерства фінансів України 14.11.2014 № 1130. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-14>
5. Порядок ведення реєстру неприбуткових установ та організацій, включення неприбуткових підприємств, установ та організацій до Реєстру та виключення з Реєстру, затв. пост. КМУ від 13.07.2016 № 440. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2016-п>
6. Положення про реєстрацію фізичних осіб у Державному реєстрі фізичних осіб – платників податків. Затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.09.2017 №822. URL: <http://sfs.gov.ua/fizichnim-osobam/reestratsiya-ta-oblik-fiz/normativno--pravovi-akti/72593.html>

Навчально-методична література

1. Податкова система: Навчальний посібник. / за заг. ред. Андрущенко В. Л. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 416 с.
2. Податкове право: навч. посібн. / за заг. ред. А.Г. Чубенка, Д.М. Павлова. – К.: НАВС, 2014. – 304 с.
3. Криницький І. Ознаки податково-правової пільги: проблеми формування // Право України. – 2013. - №1-2. – С.106-111.
4. Безкровний О. В. Оподаткування малого та середнього бізнесу–від історії виникнення до сучасних перспектив розвитку. – 2017. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/239>
5. Криницький І. Є. Податково-правові пільги: сучасні проблеми класифікації / І. Є. Криницький // Фінансове право. – 2013. – № 4. – С. 8-10. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fp_2013_4_4.pdf
6. Мінкович В. Т., Лукачина С. С. Недоліки вітчизняної спрощеної системи оподаткування // Соціально-економічні проблеми сучасності: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Маріуполь, 12 травня 2017 р. – Маріуполь, 2017. –389 с. – С. 251-252.
7. Непочатенко О. О., Боровик П. М., Парій Д. Ю. Оновлений механізм справляння податку на доходи фізичних осіб: проблеми та перспективи //Економіка. Управління. Інновації. Серія: Економічні науки. – 2016. – Випуск № 1 (16). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_1_16.
8. Рядінська В. О. Проблеми оподаткування операцій продажу майна фізичними особами: пережитки минулого. – 2013. URL: http://naukaipravoohorona.com/index_html_files/38_Riadinska.pdf
9. Савченко С. Шляхи вдосконалення ставок податку на доходи, отримані в результаті прийняття у спадщину чи дарунок коштів, майна, майнових чи немайнових прав URL: <http://www.yourfuture.org.ua/ua/pb/2012/7/Savchenko.pdf>

10. Тельнова Г. В. Анализ корпоративного налогообложения и налога на доходы физических лиц в странах Европы //Світова економіка та міжнародні відносини; – 2017. - № 2. - С. 48–54.

11. Ткач С. С. Актуальні питання правового регулювання сплати військового збору / С. С. Ткач, О. О. Нальотов. – Кременчук, 2014. – 24 с.

1. Білецька Г.М. Порівняльно-правовий аналіз оподаткування землі: українські реалії та зарубіжний досвід / Г.М. Білецька // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). - 2013. - №2 (61). - С.83-87.

2. Борзенкова О. Д. Земельне оподаткування в Україні: аналіз сучасного стану та перспективи //Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – №. 8. – С. 39-43.

3. Боровик П. М., Гузар Б. С., Лиса Н. В. Вдосконалення механізмів справляння місцевих зборів в Україні //Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. – 2016. – №. 88 (2). – С. 55-62.

4. Данилишин В. І., Стефанків О. М., Ціжма О. А. Транспортний податок: зарубіжний досвід та українські реалії // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип.3. – С.703-705.

5. Данканич, Т. П. Оподаткування туристичної діяльності в умовах дії податкового кодексу України / Т. П. Данканич // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. - 2011. - Вип. 32. - С. 237-241.

6. Екологічне оподаткування: збірник наукових праць за результатами науково-практичних заходів /Науково-дослідний інститут фінансового права. - Київ: Алерта, 2013. - 198 с.

7. Костяна О. В., Ясько В. В. Особливості справляння збору за місця для паркування транспортних засобів на прикладі міста Чугуєва // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип.16. – С.710-714.

8. Мінкович В., Фурик І. Недоліки сучасної системи місцевого оподаткування в Україні // Фінансово-кредитна система: вектор розвитку: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 26 квітня 2017 р.) – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2017. – 284 с. – С.116-117.

9. Нестеренко А. С. Майновий податок–транспортний податок як основа функціонування місцевих бюджетів в Україні //Електронне наукове видання «Юридичний науковий електронний журнал. – 2015. – №. 5. – С. 149-151.

10. Павлій А. С. Аналіз системи земельного оподаткування в Україні //Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2015. – №. 14. – С. 262-267.

11. Покатаєва О. В., Головка Є. Є. Правове регулювання податку на нерухоме майно в Україні //Держава та регіони. Сер.: Право. – 2014. – №. 1. – С. 56-61.

12. Хрімлі К. Аналіз законодавства про транспортний податок //Юридична Україна. – 2016. – №. 7-8. – С. 13-18.

Семінарське заняття 5. Правові основи державного кредиту (боргу). Правове регулювання страхування

План заняття

1. Поняття і значення державного кредиту. Відносини у сфері державного кредиту, які регулюються фінансовим правом.
2. Форми державного кредиту.
3. Правове регулювання державного боргу України. Склад, види та форми державного боргу України.
4. Управління та обслуговування державного боргу України.
5. Поняття, суть і функції страхування. Форми і види страхування.
6. Організація державного страхування в Україні. Відносини у сфері страхування, що регулюються фінансовим правом.

Контрольні завдання та практичні ситуації

1. Дати визначення термінів та понять: а) публічний кредит; державний кредит; муніципальний кредит; позика; облігація; казначейське зобов'язання; публічний борг; державний борг; зовнішній державний борг; внутрішній державний борг; муніципальний борг; управління державним боргом; анулювання державного боргу; рефінансування державного боргу; реструктуризація державного боргу; б) страхування; страхувальники; страховики; страхові внески; страховий випадок; публічне страхування; загальнообов'язкове державне соціальне страхування; медичне страхування; Пенсійний фонд України; Накопичувальний пенсійний фонд; Фонд соціального страхування України; Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття; єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

1. Розмежуйте поняття «банківський кредит», «державний кредит», «місцеві запозичення», «іпотечний кредит». Якими нормативними актами визначається правовий режим цих видів кредитування?

2. Міська рада залучила до будівництва дороги приватну структуру. За угодою з цією організацією оплата буде проведена з розстрочкою на протязі 3-х років після закінчення будівництва. Визначити, чиє дані відносини відносинами державного (муніципального) кредиту?

3. Міська рада випустила місцеві цінні папери без обмеження строку їх обігу на суму 20 млн. грн. Чи є порушення в даному випадку будь-якого принципу державного кредиту?

4. Як співвідносяться поняття державний кредит і державний борг?

5. Визначити суть та співвідношення понять «обслуговування» та «управління» державним боргом. Яким нормативним актом закріплені ці поняття?

6. Користуючись законами, які регулюють діяльність фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, з'ясувати джерела формування коштів Пенсійного фонду України, Фонду загальнообов'язкового

державного соціального страхування України на випадок безробіття, Фонду соціального страхування України.

7. Україна уклала наступні угоди:

а) з Міжнародним валютним фондом про надання Україні кредиту на покриття дефіциту державного бюджету;

б) з Урядом Республіки Польща про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна та попередження податкових ухилень;

в) зі Світовим банком у Вашингтоні про надання Україні кредиту на покриття дефіциту державного бюджету;

г) з банком «Credit Agricole Bank» про надання Україні кредиту;

д) з банком «Аваль» про державну гарантію України за кредитом цього банку, наданим адміністрації Чернігівської області.

Які з перелічених угод утворюють боргові зобов'язання держави?

8. Міська рада прийняла рішення щодо випуску місцевих цінних паперів. Через півроку з початку розміщення цінних паперів стало зрозуміло, що коштів міського бюджету не вистачить на їх погашення.

Чи можуть місцеві цінні папери забезпечуватися з інших джерел? Чи може держава забезпечити погашення позики, випущеної міською радою?

9. У зв'язку з дефіцитом державного бюджету Кабінет Міністрів України одержав позику 805 млн. грн. Ці кошти було використано для виплати пенсій населенню.

Проаналізуйте ситуацію. Якими є джерела фінансування дефіциту державного бюджету? Хто має право здійснювати запозичення? Який порядок використання грошових надходжень, отриманих у разі запозичення?

10. Громадянин К. застрахував свою квартиру та машину у страховій компанії «Оранта», а також цивільну відповідальність як власник транспортних засобів. Крім того, він застрахований в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Охарактеризувати кожне правовідношення щодо страхування в залежності від об'єкта та метода страхування. Якими нормативними актами регулюються зазначені види страхування?

11. Громадянин З. застрахував свій автомобіль від аварії та викрадення в компанії «Страхкредит». Від'їжджаючи у довготривале відрядження, він передав автомобіль у розпорядження сину за нотаріально посвідченою довіреністю. Син не користувався автомобілем близько місяця, а коли відкрив гараж, виявилось, що автомобіль викрадений. Страхова компанія відмовилася відшкодувати майнову шкоду сину З. Генеральний директор компанії «Страхкредит» заявив, що договір укладав З.-батько, якому і буде виплачена страхова сума.

Оцініть правомірність ситуації.

12. Між ПАТ «Веста» та страховою організацією «Поліс» був укладений договір добровільного страхування майна. Об'єкт страхування – майно, зазначене в переліку, є невід'ємною частиною договору: електронно-обчислювальна техніка, що знаходиться в офісах № 402, 403, 405, 409,

розташованих за адресою : вул. І. Мазепи, 53 та в будівлі медичного коледжу за адресою вул. П'ятницька, 75. Частину майна без погодження зі страховиком страхувальник перемістив в інший офіс, що розташований на Гончій, 2. У ніч з 12 на 13 грудня 2018 року частину майна, яка знаходилася в офісі по вул. Гончій, 2 було викрадено.

Чи має право страхувальник на відшкодування? Проаналізуйте ситуацію.

13. Працівнику ТОВ «Аметист» у зв'язку з скрутним матеріальним становищем було надано матеріальну допомогу у розмірі 5 МЗП, на яку нарахований єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Дайте правову оцінку ситуації.

14. Міністерство фінансів України склало проект бюджету Пенсійного фонду України та передало його до Верховної Ради України для розгляду та затвердження після того як Верховна Рада України розглянула у другому читанні проект закону про Державний бюджет на наступний рік.

Чи правомірні дії міністерства фінансів? Якщо ні, то який існує порядок прийняття бюджетів державних соціальних фондів?

15. Іваненко І.І., 56 років, була звільнена з роботи у зв'язку з ліквідацією підприємства та звернулася до територіального органу Пенсійного фонду за призначенням їй дострокової пенсії.

Пенсійний фонд відмовився призначати пенсію Іваненко І.І., мотивуючи це тим, що в ПФУ не передбачені кошти на виплату дострокових пенсій.

Дайте правову оцінку ситуації.

16. Фонд соціального страхування України у першому кварталі поточного року спрямував кошти на такі цілі:

- а) виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності;
- б) виплата допомоги по вагітності та пологах;
- в) виплата допомоги по народженню дитини;
- г) часткова оплата путівок до дитячих оздоровчих таборів;
- д) ремонт приміщення Фонду соціального страхування України;
- е) оплата праці тренерсько-викладацького складу дитячо-юнацьких шкіл у Чернігівській області;
- є) придбання державних цінних паперів;
- ж) фінансування дослідних розробок щодо охорони праці у зонах стихійного лиха;
- з) видача позик різним підприємствам на оплатній основі.

Проаналізуйте ситуацію щодо правомірності витрачання коштів Фондом соціального страхування України.

17. Всі державні соціальні фонди формуються, зокрема, за рахунок добровільних внесків громадян та юридичних осіб. Чи виникають в цьому випадку фінансово-правові відносини між особою, яка зробила добровільний внесок та державним соціальним фондом?

Теоретично обґрунтуйте свою відповідь.

Теми доповідей та рефератів

1. Фінансово-правові основи публічного кредиту.
2. Поняття, значення, види та функції публічного кредиту.
3. Державна позика як основна форма державного кредиту: поняття, зміст та види.
4. Поняття, зміст та види публічного боргу.
5. Управління державним боргом та його обслуговування.
6. Фінансово-правові основи страхування.
7. Порядок та форми регламентації страхової діяльності та її законодавче забезпечення.
8. Організація загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні.

Нормативні акти

1. Бюджетний кодекс України від 8.07.2010. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Закон України «Про Державний бюджет» (на поточний рік).
3. Закон України від 07.12.00р. «Про банки і банківську діяльність» //Урядовий кур'єр. – 2001. – 17 січня.
4. Закон України від 20 травня 1999р. «Про Національний банк України» //Відомості Верховної Ради України. – 1999. – №29. – Ст. 241; Урядовий кур'єр. – 1999. – 1 липня.
5. Закон України від 28 лютого 2006 р. «Про цінні папери і фондовий ринок» // Урядовий кур'єр. – 2006. – 19 квітня.
6. Закон України від 30 жовтня 1996р. зі змінами «Про державне регулювання ринку цінних паперів» //Урядовий кур'єр. – 1999. – 4 серпня.
7. Закон України від 05.04.2001р. «Про обіг векселів в Україні» //Урядовий кур'єр. – 2001. – № 78. – 4 травня.
8. Закон України від 16 квітня 1991р. «Про зовнішньоекономічну діяльність» // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – №29. – Ст. 377.
9. Закон України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та багатостороннього агенства по гарантіях інвестицій» від 03.06. 92 № 2402-XII //Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №. 33. – С. 474.
10. «Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2017-2020 роки»: Затв. пост. від 29.04.2016 №320 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/320-2013-%D0%BF>.
11. Положення про порядок проведення операцій, пов'язаних з розміщенням облігацій внутрішніх державних позик, затв. Пост. Правління НБУ від 18 червня 2003 року № 248
12. Закон України від 4 жовтня 2001р. «Про страхування»// Урядовий кур'єр. – 2001. – №205. – 7 листопада.
13. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14.01.1998 № 16/98-ВР // ВВРУ. - 1998. -№23 . - Ст. 121.

14. Закон України від 09.07.2003 р. «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»// ВВРУ. - 2003. - №49-51. - Ст. 376
15. Закон України від 02.03.2000 р. «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття»// ВВРУ. - 2000. - № 22. -Ст. 171.
16. Закон України від 23.09.1999 р. «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>
17. Закон України від 26.06.1997 р. «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування»// ВВРУ. - 1997. - № 37. - Ст. 237.
18. Закон України від 8.07.2010 р. «Збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» // ОВУ.- 2010.- №61.
19. Положення про Пенсійний фонд України: пост. КМУ від 23 липня 2014 р. № 280. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-п>
20. Перелік видів виплат, що здійснюються за рахунок коштів роботодавців, на які не нараховується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Затв. пост. КМУ від 22.12.2010 р. №1170 // УК.-2010.- 31грудня.- №247.
21. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) органами Пенсійного фонду України. Затв. Пост.КМУ від 29 липня 2015 р. № 528. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/528-2015-п>.
22. Деякі питання обслуговування коштів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування. Затв. Пост. КМУ від від 23 серпня 2016 р. № 523. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/523-2016-п>.
23. Порядок обліку платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Затв. Наказом Міністерства фінансів України 24.11.2014 № 1162. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1553-14>

Навчально-методична література

1. Заверуха І. Б. Державний борг України: проблеми правового регулювання: моногр. / І. Б. Заверуха. – Л.: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 309 с.
2. Управління державним боргом: Навч. посіб. – Прутська О. О., Сьомченков О. А., Гарбар Ж. В., Губанова Л. І., Руденко В. В.,/ за заг. ред. Прутської О. О. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 216 с.
3. Вахненко Т.П. Державний борг України та його економічні наслідки / Вахненко Т.П. - К. : Альтерпрес, 2010. - 152 с.
4. Лютий І. О. Державний кредит та боргова політика України: монографія / Лютий І. О., Зражевська Н.В, Рожко О.Д. - К. : Центр учб. лри, 2008. - 352 с.
5. Державний кредит : навч. посіб. / Лубкей Н. П., Ткачук Н. М., Горин В. П. та ін. - Тернопіль : ТНЕУ, 2016. - 140 с.
6. Правове регулювання страхової діяльності : навч. посіб. / О.П. Гетманець, О.М. Шуміло, Т.В. Колеснік та ін. ; за ред. О.П. Гетманець, О.М. Шуміла. – Київ : Хай-Тек Прес, 2014. – 400 с.

7. Завора Т.М. Соціальне страхування: навчальний посібник / Т.М. Завора. – Полтава: ПолтНТУ, 2013. – 272 с.

8. Пацурія Н. Б. Правове регулювання діяльності у сфері страхування та перестраховання: проблеми теорії та практики : монографія / Н. Б.Пацурія, І. М. Войцеховська, А. С. Головачова. – К. : Видавництво Ліра-К, 2017. – 256 с.

Семінарське заняття 6. Правовий статус банків в Україні. Грошовий обіг

План заняття

1. Банківська система України: рівні та види банків. Банківські групи.
2. Національний банк у банківській системі України, його призначення, функції та організаційна структура. Операції НБУ.
3. Банки України, їх види, функції, порядок утворення та припинення діяльності. Види діяльності банків.
4. Правові основи грошового обігу в Україні. Методи державного регулювання грошового обігу.
5. Готівковий грошовий обіг в Україні. Правила ведення касових операцій.
6. Безготівковий грошовий обіг в Україні. Принципи здійснення безготівкових розрахунків. Види рахунків, порядок їх відкриття, переоформлення, закриття.
7. Правові форми безготівкових розрахунків.

Контрольні завдання та практичні ситуації

1. Дати визначення термінів та понять: а) банківська система України; банк; Національний банк України; банківська діяльність; державний банк; кооперативний банк; спеціалізований банк; універсальний банк; банківська група; фінансова установа; банківське регулювання; адміністративне регулювання; індикативне регулювання; банківський нагляд; Фонд гарантування вкладів фізичних осіб; б) грошова система України; тип грошової системи; елемент грошової системи; грошова одиниця України; державні грошові знаки; банкноти; монети; платіжна система; грошовий обіг; касові операції; ліміт каси; обіг готівки; безготівкові розрахунки.

2. На сьогоднішній день банківське законодавство представляє собою неоднорідний комплекс нормативних актів. Наведіть приклади основних нормативно-правових актів у цій галузі за останні два роки:

1. законодавчої влади України;
2. Президента України;
3. Уряду України;
4. органів виконавчої влади України;
5. Національного банку України.

3. У чому виражається захист прав суб'єктів банківських правовідносин? Який порядок їх захисту? По відношенню до кого він застосовується? Наведіть приклади застосування такого порядку захисту у сфері банківських

правовідносин.

4. Норми банківського права за своєю природою є спеціальними нормами, частина з них має імперативний характер, інша – диспозитивний. Назвіть ознаки зовнішнього виразу вказаної особливості у приписах норм банківського права. Чим обумовлена дана особливість?

5 Користуючись положеннями ст. ст. 9-17 Закону України «Про Національний банк України» здійснити порівняльно-правовий аналіз правового статусу Ради та Правління НБУ та заповнити таблицю

6. На основі статистичних даних з офіційного сайту НБУ проведіть дослідження за два попередні роки і зробіть висновки щодо кількості банків в Україні, що зареєстровані НБУ, їх класифікації; структури зобов'язань і активів найбільших банків України.

7. До НБУ надійшло від комерційного банку клопотання про видачу банківської ліцензії. Згідно з поданими документами встановлено, що банк забезпечений комп'ютерною технікою недостатньою мірою.

Яке рішення буде прийняте НБУ щодо надання банківської ліцензії? Дотримання яких умов надає банку право отримати банківську ліцензію?

8. До територіального управління НБУ для реєстрації комерційного банку надійшли такі документи:

- 1) заявка про реєстрацію банку;
- 2) установчий договір;
- 3) статут банку;
- 4) протокол установчих зборів;
- 5) бізнес-план;
- 6) копія звіту про результати підписки на акції;
- 7) договір про оренду приміщення терміном на два роки;
- 8) копії платіжних документів про сплату внесків до статутного капіталу.

Визначте достатність документів для реєстрації комерційного банку.

Яке рішення прийме територіальне управління НБУ після розгляду пакета документів?

9. На загальних зборах засновників було вирішено, що банк буде зареєстровано у формі публічного акціонерного товариства зі статутним фондом у 5 млн. євро. Також було запропоновано, що для створення банку, 100% акцій будуть розповсюджені між засновниками.

Дайте правову характеристику ситуації.

10. Громадянин Іваненко О. М. та Петренко С. П. спільно з ПубАТ «Веселка» вирішили займатися банківською діяльністю для чого вирішили зареєструвати банк. Організаційно-правова форма банку – приватне акціонерне товариство. Статутний фонд рішенням засновників був установлений у розмірі 1 млн. євро. Державний реєстратор, розглянувши подані документи, відмовив у реєстрації.

Дайте правову характеристику ситуації. Визначте правомірність відмови та обґрунтуйте.

11. До банку, звернулося ТОВ «Гарант» з метою відкриття валютного рахунку у євро для розрахунків за кредитними операціями з іноземними партнером – фірмою LUX LTD – за грошовими зобов'язаннями на суму 50 тис. євро.

Які вимоги висуваються до банків, що можуть здійснити таку операцію?

Які документи, необхідні для відкриття поточного рахунку в іноземній валюті?

Які документи є підставою для купівлі в банку іноземної валюти?

12. Вкладник збирається вкласти в банк кошти з метою накопичення за рік 5500 грн. Банк нараховує проценти за депозитами за ставкою 15 % річних.

Визначте необхідну суму вкладу за рік.

13. Громадянину Турції Джиханер Алі, що проживає в Україні на поточний рахунок надіслано з Німеччини 10 000 євро. Отримавши гроші в банку він одразу переказав їх до Франції.

Чи будуть ці операції підлягати фінансовому моніторингу. Обґрунтуйте відповідь.

14. Відділом Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України було надіслано запит до комерційного банку «Аваль» із проханням надати інформацію про наявність коштів на поточному рахунку та здійснені операції протягом останнього місяця клієнтом банку – ТОВ «Каштан», яке є боржником у відкритому виконавчому провадженні.

Чи повинен комерційний банк надати відповідну інформацію відділу Департаменту державної виконавчої служби?

15. Громадянин В. не сплатив вчасно податок на нерухомість та транспортний податок. Податкова інспекція встановила, що у громадянина В. є рахунок в банку, на який зараховується заробітна плата, направила до банку платіжну вимогу, за якою банк списав суму заборгованості громадянина В. перед бюджетом.

Оцініть правомірність дій податкового органу та банку. Як стягується заборгованість по сплаті податків із фізичних осіб? Чи може притягнути громадянин В. до відповідальності податковий орган та банк за скоєні ними дії?

16. Ознайомтесь з положеннями Кримінального кодексу України щодо видів злочинів у сфері легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, відповідальністю за їх вчинення та проаналізуйте показники, що характеризують стан розгляду кримінальних справ за злочинами у сфері легалізації незаконно одержаних доходів за останні роки.

Теми доповідей та рефератів

1. Формування та проблеми розвитку банківської системи України.
2. Сучасна банківська система: правове регулювання.
3. Банківська система України та роль у ній Національного банку України.
4. Регулювання діяльності банків Національним банком України.
5. Банківський нагляд в Україні.
6. Захист інтересів клієнтів банків.

7. Порядок застосування заходів впливу та санкцій за порушення банківського законодавства.

8. Правове регулювання організації та діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

9. Правове регулювання грошового обігу в Україні.

10. Правове регулювання готівкового грошового обігу в Україні.

11. Організація безготівкових розрахунків в Україні.

12. Складіть схему платіжних інструментів.

Нормативні акти

1. Конституція України від 28.06.1996р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. // Урядовий кур'єр.-2008.- 29 жовтня.

3. Закон України від 20 травня 1999 р. «Про Національний банк України» // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – №29. – Ст. 241; Урядовий кур'єр. – 1999. – 1 липня.

4. Закон України від 07.12.2000р. «Про банки і банківську діяльність» // Урядовий кур'єр. – 2001. – 17 січня.

5. Закон України від 12.07.2001 № 2664-III «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>

6. Закон України від 21.12.2017 р. «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» // Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. № 9. ст.50. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>

7. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Затв. постановою Правління Національного банку України 28.08.01 р. № 368 //Офіційний вісник України. – 2001. – № 40.

8. Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства: Затв. постановою Правління Національного банку України 17.08.2012 р. №346 //Офіційний вісник України. – 2012. – № 41.

9. Положення про застосування Національним банком України санкцій за порушення законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, Затв. Пост. Правління НБУ від 12 травня 2015 року № 316.

10. Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи, затв. Пост. Правління НБУ від 17 вересня 2015 року № 615 (зі змінами)

11. Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, затв. Пост. Правління НБУ від 26 червня 2015 року № 417 (зі змінами)

12. Положення про здійснення Національним банком України безвиїзного банківського нагляду. затв. Пост. Правління НБУ від 06.12.2018 року № 135.

13. Положення про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України, затв. Пост. Правління НБУ від 22 грудня 2017 року № 141
14. Положення про ліцензування банків. Затв. Пост. Правління НБУ від 22 грудня 2018 року № 149. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18> (регулює порядок створення банків та ліцензування їх діяльності)
15. Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України, затв. Пост. Правління НБУ від 10 травня 2016 року № 311 (зі змінами)
16. Положення про організацію та проведення інспекційних перевірок, затв. Пост. Правління НБУ від 17.07.2001 року № 276 (у редакції пост. Правління Національного банку України від 28 грудня 2017 року № 145) (зі змінами)
17. Положення про особливості реорганізації банку за рішенням його власників, затв. Пост. Правління НБУ від 27 червня 2008 року № 189.
18. Положення про порядок ідентифікації та визнання банківських груп. Затв. пост. КМУ від 9.04.2012р. №134. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0708-12>
19. Положення про порядок накладання адміністративних штрафів: Затв. постановою Правління Національного банку України 29.12.01р. № 563 //Офіційний вісник України. – 2002. – № 5.
20. Положення про перелік заходів захисту, порядок та критерії їх запровадження, подовження та дострокового припинення. Затв. Пост. Правління НБУ від 02 січня 2019 року № 4 (заходи захисту, що запроваджуються Національним банком за наявності ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, погіршення стану платіжного балансу України, виникнення обставин, що загрожують стабільності банківської та (або) фінансової системи держави).
21. Правила зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці. Затв. пост. НБУ 14.07.2006 р. №267 //Офіційний вісник України. – 2006. – № 25.

1. Закон України від 05.04.01 р. «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» //Урядовий кур'єр. – 2001. – 16 травня.
2. Закон України від 05.04.01р. «Про обіг векселів в Україні» // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 78. – 4 травня.
3. Закон України від 06.06.1996 р. «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про застосування електронних контрольно-касових апаратів товарно-касових книг при розрахунках із споживачами у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227/96-вр>
4. Закон України від 06.07.2012 № 5178-VI «Про депозитарну систему України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>
5. Закон України від 18.02.06 р. «Про цінні папери та фондовий ринок» //Урядовий кур'єр. – 2006. – 19 квітня.
6. Закон України від 22.12.05 р. «Про іпотечні облігації» //Урядовий кур'єр. – 2006. – 15 лютого.
7. Указ Президента України «Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки» від 11.05.99р. №491/99. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436/95>

8. Інструкція «Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валюті»: Затв. постановою Національного банку України від 12 листопада 2003р. №492. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03>
9. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні у національній валюті: Затв. постановою Національного банку України 21.01.04р. №22 (зі змінами і доповненнями) //Офіційний вісник України. – 2004. – № 13.
10. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні у національній валюті: Затв. постановою Національного банку України 21.01.04р. №22 (зі змінами і доповненнями) //Офіційний вісник України. – 2004. – № 13.
11. Інструкція про ведення касових операцій банками в Україні, затв. Пост. Правління НБУ від 25 вересня 2018 року № 103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0103500-18>
12. Положення про ведення касових операцій у національній валюті України: Затв. пост. Правління Національного банку України 29.12.2017 № 148. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17>
13. Положення про електронні гроші в Україні. Затв. постановою Національного банку України від 04.11.2010 № 481. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10>
14. Положення про здійснення операцій із валютними цінностями. Затв. Пост. Правління НБУ від 02 січня 2019 року № 2
15. Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, затв. Пост. Правління НБУ від 26 червня 2015 року № 417 (зі змінами)
16. Положення про здійснення Національним банком України безвиїзного банківського нагляду. затв. Пост. Правління НБУ від 06.12.2018 року № 135.
17. Положення про основи процентної політики Національного банку України, затв. Пост. Правління НБУ від 21.04.2016 року № 277 (зі змінами).
18. Положення про порядок емісії електронних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням: Затв. постановою Правління Національного банку України від 05.11.2014 № 705. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0705500-14>
19. Положення про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України :Затв. Правлінням НБУ 16 грудня 2002 р. № 508. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0174-03>
20. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами: Затв. постановою Правління НБУ № 516 від 3.12.2003 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03>
21. Положення про порядок реєстрації платіжних систем, учасників платіжних систем та операторів послуг платіжної інфраструктури. Затв. пост. НБУ від 04.02.2014 № 43. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-14>
22. Порядок виконання рішень про стягнення коштів з рахунків державного та місцевих бюджетів, або бюджетних установ : Затв. пост. КМУ 03.08.2011 р. №845 // УК.- 2011. – 30 серпня.

23. Правила визначення платіжних ознак та обміну банкнот, розмінних та обігових монет національної валюти України. Затв. Пост. Правління НБУ від 03 грудня 2018 року № 134

Навчально-методична література

1. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів: Монографія / За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль: «Вектор», 2012. – 462 с.
2. Банківська система України на шляху євроінтеграції: монографія / Міщенко В.І. та ін.; за ред. С. А. Буковинського. – К. : Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2015. – 496 с.
3. Ващенко Ю.В. Банківське право: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 344 с.
4. Гетманцев Д.О., Шукліна Н.Г. Банківське право України: – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
5. Кузнецова С. А. Банківська система: навч. посіб. / (С. А. Кузнецова, Т. М. Болгар, З. С. Пестовська); за ред. С. А. Кузнецової. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 400 с.
6. Марущак А. І. Охорона банківської таємниці / А.І. Марущак : навч. посібник. - Луганськ: Янтар, 2013. – 262с.
7. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» / Чубенко А.Г., Лошицький М.В., Бичкова С.С., Котляревський Я.В. – К.: Ваіте, 2015. – 816 с.
8. Хаб'юк Олексій. Банківське регулювання та нагляд через призму рекомендацій Базельського комітету: Монографія. – Івано-Франківськ: ОППО; Снятин: ПрутПринт, 2008. – 260с.
9. Центральний банк і грошово-кредитна політика. Навч. посіб. / За ред. Косової Т.Д., Папаїки О.О. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 328 с.
10. Мізіна І. В. Банківське регулювання та нагляд в умовах фінансової кризи в Україні // Прикарпатський юридичний вісник. – 2016. – №. 1. – С. 165-168.
11. Адабашев Т. К. До питання класифікації платіжних систем, що функціонують в Україні. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2013. - № 2 (13) – С.145-153.
12. Алексеєнко М. Д. Електронні гроші та розвиток грошових розрахунків // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки. – 2013. – №. 33 (2). – С. 12-17.
13. Алісов Є. О. Грошовий обіг як базова фінансово-правова категорія // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2012. - №23. – С.196-207.
14. Алісов Є. О. Теоретичні проблеми правового регулювання грошового обігу в Україні / Є. О. Алісов. – Х.: Фоліо, 2004. – 286 с.

15. Голуб Г. М. Банківське право: навч. посіб. / Голуб Г. М.; Укоопспілка, Львів. комерц. акад. - Львів : Вид-во ЛКА, 2016. - 231 с.
16. Дорохіна Ю. Безготівкові гроші як предмет злочинів проти власності / Ю. Дорохіна, О. Дудоров // Підприємництво, господарство і право. - 2014. - № 5. - С. 78–82.
17. Костюнік О. В., Побережна В. В. Основні проблеми організації безготівкових грошових коштів в Україні //Агросвіт. – 2016. – №. 9. – С. 51-55.
18. Кравчук О. Проблеми фінансово-правового регулювання відносин у сфері застосування реєстраторів розрахункових операцій // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – №8. – С.139-144.
19. Крупка М.І. Банківські операції : підручник / М.І. Крупка, Є.М. Андрущак, Н.Г. Пайтра ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М.І. Крупки. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. – 312 с.
20. Міщенко С. В. Вдосконалення системи безготівкових роздрібних платежів //Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2014. – №. 158. – С.22-26.
21. Остапчук А. Біткойн – нова цифрова валюта / Перспективи розвитку банківської системи у глобальному фінансовому середовищі: збірник тез доповідей Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції (Тернопіль, 20 листопада 2016 року). - Тернопіль : Вектор, 2016 – 300 с.
22. Романенко С. В. Розрахунки з використанням акредитивної форми: види та облікове відображення //Бізнес Інформ. – 2016. – №. 7. – С. 125-130.
23. Слободянюк О.Е. Управління системою безготівкових розрахунків підприємств URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11307/258.pdf?sequence=3>
24. Сулейманова С. Р. Валютні рахунки: поняття, ознаки, види //Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. – 2015. – №. 16 (1). – С. 102-105.
25. Фединяк Г. Міжнародно-правове регулювання розрахунків по акредитиву та законодавство України //Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. - 2016. – Вип.39. – С.120-127.
26. Ямненко Т. М. Фінансово-правовий аспект поняття грошового обігу в контексті емісійного права //Наше право. – 2014. – №. 4. – С. 148-155.

Семінарське заняття 7. Правові основи валютного регулювання та нагляду

План заняття

1. Поняття валюти і валютних цінностей.
2. Зміст валютного регулювання.
3. Валютний нагляд.
4. Відповідальність за порушення валютного законодавства.

Контрольні завдання та практичні ситуації

1. Дайте визначення наступних термінів та понять: валюта; валютні цінності; іноземна валюта; валюта України; конвертованість валюти; валютний курс; валютні операції; валютні обмеження; валютне регулювання; валютний нагляд.

2. На сьогоднішній день валютне законодавство представляє собою неоднорідний комплекс нормативних актів. Перерахуйте види та назви основних нормативно-правових актів у цій галузі:

- законодавчої влади України;
- Президента України;
- Уряду України;
- органів виконавчої влади України;
- Національного банку України.

3. За допомогою схеми відобразіть основні ланцюги механізму валютного регулювання в Україні.

4. Чи є дійсним твердження про те, що методи регулювання валютних відносин за своїми юридичними підставами подібні методам регулювання адміністративно-правових відносин. Наведіть приклади.

5. Побудуйте схему валютних операцій (в розрізі операцій та учасників).

6. Наведіть приклади конвертованої, частково конвертованої та неконвертованої валют.

7. Назвіть права та обов'язки резидентів та нерезидентів щодо здійснення валютних операцій.

8. Дайте визначення ліцензії на здійснення валютних операцій та вкажіть правила її отримання та механізм реалізації.

9. Які з перерахованих операцій є валютними:

- ТОВ «Вигода» здійснило оплату в іноземній валюті товару поставленого турецькою фірмою «Ердоган» згідно укладеного договору;

- громадянин М. подарував своїй подрузі, що проживає в Німеччині діамантову каблучку;

- громадян України, що проживає у Франції, при в'їзді на Україну, надав митниці декларацію, в якій зазначив 20000 євро;

- громадянин М. згідно контракту з голландським видавництвом написав монографію економіці. У відповідності з контрактом громадянину М. була перерахована сума 10000 євро на його рахунок в Ошадбанку;

- громадянин К. після смерті своєї бабусі, що проживала в Канаді, отримав спадщину. До складу спадщини входили: жилий будинок, іноземна валюта в різних банках Канади, ювелірні вироби, акції канадських фірм.

10. Поясніть, в яких межах і на підставі яких нормативно-правових актів дозволяється вивіз валюти з України фізичним особам (резидентам і нерезидентам); військовослужбовцям; переселенцям.

11. Громадянин Петренко І., будучи резидентом України, вирішив при виїзді на відпочинок в Іспанію взяти з собою готівкою 6000 євро.

Чи законні дії Петренко І.? Який орган здійснює контроль вивозом

готівкової іноземної валюти?

12. Громадяни України Іванов і Петров уклали договір позики на суму 50 тис. доларів США.

13. Чи є дійсною ця угода? Чи є необхідним у такому випадку одержання ліцензії Національного банку України?

14. Назвіть основні склади правопорушень в галузі валютного регулювання. Поясніть, нормами яких галузей права вони регулюються, які передбачені заходи відповідальності за їх скоєння.

Теми доповідей та рефератів

1. Фінансово-правовий статус органів валютного регулювання та валютного нагляду.

2. Актуальні проблеми фінансово-правового регулювання валютної системи України.

3. Досвід провідних країн світу у системі валютного регулювання і валютного нагляду та можливості його адаптації в Україні.

4. Особливості та зміст фінансово-правової відповідальності за порушення валютного законодавства.

5. Новий Закон України «Про валюту і валютні операції» як основа ліберальної моделі валютного регулювання.

6. Відповідальність за порушення валютного законодавства.

Нормативні акти

1. Закон України від 20.05.1999 р. «Про Національний банк України» // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - №29. - Ст. 238.

2. Закон України від 16 квітня 1991р. «Про зовнішньоекономічну діяльність» // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – №29. – Ст. 377. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

3. Закон України від 07.12.00р. «Про банки і банківську діяльність» //Урядовий кур'єр. – 2001. – 17 січня.

4. Закон України від 21 червня 2018 року «Про валюту і валютні операції». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>

5. Інструкція про переміщення готівки і банківських металів через митний кордон України. Затв. пост. НБУ від 27.05.2008 р. №148. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0520-08>

6. Інструкція про порядок здійснення контролю за експортними, імпортними операціями. Затв. пост. НБУ 24.03.99 р. №136. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0338-99>

7. Класифікатор іноземних валют та банківських металів. Затв. постановою Правління Національного банку України від N 34 від 04.02.98, (у редакції постанови Правління Національного банку України від 19 квітня 2016 року № 269) (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0521500-98#n15>

8. Положення про валютний нагляд. Затв. Пост. Правління НБУ від 03 січня 2019 року № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013500-19>

9. Положення про застосування Національним банком України санкцій за порушення законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, Затв. Пост. Правління НБУ від 12 травня 2015 року № 316,
10. Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті. Затв. Пост. Правління НБУ від 02 січня 2019 року № 5
11. Положення про здійснення операцій із валютними цінностями. Затв. Пост. Правління НБУ від 02 січня 2019 року № 2
12. Положення про перелік заходів захисту, порядок та критерії їх запровадження, подовження та дострокового припинення. Затв. Пост. Правління НБУ від 02 січня 2019 року № 4 (заходи захисту, що запроваджуються Національним банком за наявності ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, погіршення стану платіжного балансу України, виникнення обставин, що загрожують стабільності банківської та (або) фінансової системи держави).
13. Положення про порядок та умови торгівлі іноземною валютою: затв. постановою Правління Національного банку України від 10.08. 2005 р. №281. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0950-05>
14. Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України Затв. Пост. Правління НБУ від 02 січня 2019 року № 1
15. Положення про транскордонне переміщення валютних цінностей. Затв. Пост. Правління НБУ від 02 січня 2019 року № 3
16. Порядок застосування штрафних санкцій за порушення валютного законодавства: затв. наказом ДПА України від 04.10. 1999 р. №542. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0712-99>
17. Правила вивезення з України і ввезення в Україну уповноваженими банками національної та іноземної валюти, банківських металів, бланків чеків: затв. пост. Правління НБУ від 06.08.2003 N 327. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0753-03>

Навчально-методична література

1. Чернадчук Т. О. Деякі аспекти класифікації валютних правовідносин / Т. О. Чернадчук // Публічне право. – 2015. – № 1. – С. 93-98. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pp_2015_1_14.pdf
2. Чернадчук Т. О. Щодо визначення поняття валютних правовідносин / Т. О. Чернадчук // Публічне право. – 2014. – № 4. – С. 87-92. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pp_2014_4_13.pdf
3. Чурій О. Лібералізація валютного регулювання. Одеса: НБУ, 2016. – 10с.
4. Шевчик О. С. Регулювання валютного контролю в Україні: фінансово-правовий аспект: монографія. – Полтава: РВВ ПДАА, 2012. – 168 с.
5. Дзюблюк О. В., Владимир О. М. Банки у системі організації валютних відносин: Монографія. – Тернопіль: ТзОВ: «Тернограф», 2014. – 296 с.

6. Боришкевич О. В. Режими валютного курсу: пошук оптимальності // Банківська справа. 2014. - № 3-4. – С.66-73.
7. Гарбінська-Руденко А.В. Поняття та види валютних правопорушень з погляду сучасної юридичної науки / А.В. Гарбінська-Руденко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. – 2013. – № 5, Т. 2. – С. 17–21.
8. Гарбінська-Руденко А.В. Правова характеристика завдань та принципів валютного контролю як теоретичних основ для його здійснення / А.В. Гарбінська-Руденко // Право і суспільство. – 2014. – № 1-2. – С. 183–187.
9. Єрохов В. М. Особливості та зміст фінансово-правової відповідальності за порушення валютного законодавства / В. М. Єрохов // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), Л. І. Кормич (заст. голов. ред.), М. А. Польовий [та ін.] ; НУ «ОЮА», Південноукраїнський центр гендерних проблем. – Одеса : Фенікс, 2014. – Вип. 53. – С. 290-295.
10. Занфіров М. В. Місце валютних санкцій у системі фінансової відповідальності // Держава та регіони. - Серія: Право. – 2014. - № 4 (46). – С.63-68.
11. Кузнецова А. Я. Переваги та недоліки лібералізації валютного регулювання в Україні / А. Кузнецова, Н. Місяць // Світ фінансів. – 2017. – №3 (52). – С. 136-146.
12. Місяць Н. О. Щодо деяких теоретичних засад валютного регулювання //Фінансовий простір. – 2015. – №. 1. – С. 196-203.
13. Сухий Р. До питання визначення поняття валютна операція //Вісник Національного банку України. – 2013. – №. 9. – С. 28-30.
14. Хома Т. Ю. Адміністративна відповідальність за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків: теоретико-методологічні засади // Право і суспільство. – 2017. - № 5. – с. 176-181.

III. Рекомендована література

Базова:

1. Бюджетний кодекс України. Науково-практичний коментар: станом на 01.03.2011 р./ за ред. Л.К. Воронової, М.П. Кучерявенка. – Х.: Право, 2011. – 608с.
2. Воронова Л.К. Фінансове право: Підручник. - К.: Прецедент; Моя книга, 2006.
3. Дмитренко Е.С. Фінансове право України. Загальна частина.-К.: Алерта, 2006. Особлива частина.-К.,2007.
4. Лучковська С.І. Фінансове право: Навч.посіб. – К.:КНТ, 2010. – 296с.
5. Нагребельний В.П., Чернадчук В.Д., Сухонос В.В. Фінансове право. Загальна частина: Навч. посібник. – Суми, 2004.
6. Орлюк О.П. Фінансове право: Академічний курс. – К.: Юрінком Інтер, 2010.
7. Роль В.Ф., Сергієнко В.В., Попова С.М. Фінансове право Навч.посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. -392с.
8. Фінансове право / За ред. Воронової Л.К., Кучерявенко М.П., Пришва Ю.П. ін.: Навч. посібник – К.: Правова єдність, 2009.
9. Фінансове право : підручник / Алісов Є. О. та ін.; за ред. М. П. Кучерявенка. – Харків: Право, 2013. – 398 с.
10. Фінансове право України: Підручник За ред. М.П.Кучерявенка. – Х.: Право, 2010.
11. Фінансове право. Навч.посіб. / М.О.Мацелик, Т.О. Мацелик, В.А. Пригоцький; за ред. В.К. Шкарупи. – К.: Знання, 2011 – 815 с.
12. Фінансове право: навч. посіб. / М.Г. Волощук, Т.О. Карабін, М.В. Менджул. – Вид. 3-тє, допов. та перероб. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2017. – 244 с.
13. Фінансове право: підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки та О. П. Гетманець; Ю. М. Жорнокуй, О. В. Кашкарьова, Т. В. Колесник та інші. – Х. : Екограф, 2015 – 500 с.
14. Фінансове право: підручник / М. П. Кучерявенко, О. О. Дмитрик, О. А. Лукашев та ін. ; за ред. М. П. Кучерявенка. – Х.: Право, 2016. – 440 с.
15. Фінансове право; підручник / М. П. Кучерявенко, Д. О. Білінський, О. О. Дмитрик та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. М. П. Кучерявенка. - Х.; Право, 2013. - 400 с.

Нормативно-правові акти:

- Конституція України від 28.06.1996р. URL:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
- Бюджетний кодекс України від 8.07.2010. URL:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
- Податковий кодекс від 2.12.2010 р. URL:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
- Кодекс України Про надра, прийнятий Верховною Радою України 27.07.94р. //Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №36. – Ст.340.

- Лісовий кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №17. – Ст. 99.
- Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. - № 44-45, № 46-47, № 48. - Ст.552.
- Водний кодекс України, прийнятий Верховною Радою України 06.06.95р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 15.
- Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14.01.1998 № 16/98-ВР // ВВРУ. - 1998. -№23 . - Ст. 121.
- Декрет Кабінету Міністрів України від 21.01.93р. «Про державне мито», зі змін. і доповн. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №13. – Ст. 113.
- Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. // Урядовий кур'єр.-2008.- 29 жовтня.
- Закон України «Про Державний бюджет України» (на поточний рік).
- Закон України від 10.02.2010 р. «Про Регламент Верховної Ради України» // Відомості Верховної Ради України .- 2010. - № 14-15 .- № 16-17 - Ст.133.
- Закон України 27.02.2014 № 794-VII «Про Кабінет Міністрів України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
- Закон України від 02.03.2000 р. «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття»// Відомості Верховної Ради України. - 2000. - № 22. -Ст. 171.
- Закон України від 02.07.2015 р. «Про Рахункову палату» // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – №36. – Ст. 360.
- Закон України від 04.11.99 р. (у ред. 12.07.2001 р.) «Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України» // Відомості Верховної Ради України.-2001.- №50.-Ст. 260.
- Закон України від 05.04.01 р. «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» // Урядовий кур'єр. – 2001. – 16 травня.
- Закон України від 05.04.2001р. «Про обіг векселів в Україні» // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 78. – 4 травня.
- Закон України від 06.06.1996 р. «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про застосування електронних контрольно-касових апаратів товарно-касових книг при розрахунках із споживачами у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227/96-вр>
- Закон України від 06.07.2012 № 5178-VI «Про депозитарну систему України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>
- Закон України від 07.12.00р. «Про банки і банківську діяльність» // Урядовий кур'єр. – 2001. – №8. – 17 січня.
- Закон України від 09.07.2003 р. «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»// Там само. - 2003. - №49-51. - Ст. 376
- Закон України від 12.07.2001 № 2664-III «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>

- Закон України від 15.05.2003 р. «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» (в ред. Закону від 26.11.2015 р.) // ВВРУ.- 2003.- №31-32.- Ст.263.
- Закон України від 16 квітня 1991р. «Про зовнішньоекономічну діяльність» // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – №29. – Ст. 377.
- Закон України від 18.02.06 р. «Про цінні папери та фондовий ринок» //Урядовий кур'єр. – 2006. – 19 квітня.
- Закон України від 20.05.99р. «Про Національний банк України» //Відомості Верховної Ради України. – 1999. – №29. – Ст. 241.
- Закон України від 7.12.2000р. «Про банки та банківську діяльність» //УК. – 2001. – 17 січня.
- Закон України від 21 травня 1997р. «Про місцеве самоврядування в Україні» //Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №24. – Ст. 170.
- Закон України від 21 червня 2018 року «Про валюту і валютні операції». URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>
- Закон України від 21.05.97р. «Про місцеве самоврядування в Україні» //Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №24. – Ст. 170.
- Закон України від 21.12.2017 р. «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 9, ст.50. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>
- Закон України від 22.12.05 р. «Про іпотечні облігації» //Урядовий кур'єр. – 2006. – 15 лютого.
- Закон України від 23.09.1999 р. «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>
- Закон України від 26.01.93р. «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» // ВВРУ. - 1993. - №13.
- Закон України від 26.06.1997 р. «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування»// Там само. - 1997. - № 37. - Ст. 237.
- Закон України від 27.02.2014 № 794-VII «Про Кабінет міністрів України».
- Закон України від 28 лютого 2006 р. «Про цінні папери і фондовий ринок» // Урядовий кур'єр. – 2006. – 19 квітня.
- Закон України від 30 жовтня 1996р. зі змінами «Про державне регулювання ринку цінних паперів» //Урядовий кур'єр. – 1999. – 4 серпня.
- Закон України від 4 жовтня 2001р. «Про страхування»// Урядовий кур'єр. – 2001. – №205. – 7 листопада.
- Закон України від 5 квітня 2007 р. «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>
- Закон України від 8.07.2010 р. «Збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» // ОВУ.- 2010.- №61.
- Закон України від 9 квітня 1999р. «Про місцеві державні адміністрації» //Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20-21. – Ст. 190.

- Указ Президента України «Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки» від 11.05.99р. №491/99. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436/95>
- Положення про Державну пробірну службу України. Затв. Указом ПУ від 13.04.2011р. №461/2011 // УК. – 19 травня. - №89.
- Положення про Державну аудиторську службу України. Затв. пост. КМУ від 3 лютого 2016 р. № 43. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-п>.
- Положення про Державну казначейську службу України: затв пост. Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р. № 215. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-п>
- Положення про Державну службу фінансового моніторингу України. Затв. пост. КМУ від 29.07.2015 № 537. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-п>
- Положення про Державну фіскальну службу України. Затв. пост. Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 р. № 236. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-п>
- Положення про Міністерство фінансів України: Затв. пост. Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 375. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-п>
- Положення про Пенсійний фонд України: пост. КМУ від 23 липня 2014 р. № 280. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-п>
- Положення про порядок ідентифікації та визнання банківських груп. Затв. пост. КМУ від 9.04.2012р. №134. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0708-12>
- Положення про єдиний казначейський рахунок: затв. наказом Держказначейства України 26.06.2002 р. №122 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 14 червня 2004 року № 386). URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0086-02>
- Положення про реєстрацію платників податку на додану вартість. Затв. наказом Міністерства фінансів України 14.11.2014 № 1130. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-14>
- Положення про реєстрацію фізичних осіб у Державному реєстрі фізичних осіб – платників податків. Затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.09.2017 №822. URL: // <http://sfs.gov.ua/fizichnim-osobam/reestratsiya-ta-oblik-fiz/normativno--pravovi-akti/72593.html>
- Положення про валютний нагляд. Затв. Пост. Правління НБУ від 03 січня 2019 року № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013500-19>
- Деякі питання обслуговування коштів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування. Затв. Пост. КМУ від від 23 серпня 2016 р. № 523. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/523-2016-п>.
- Інструкція «Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валюті»: Затв. постановою Національного банку України від 12 листопада 2003р. №492. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03>

- Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні у національній валюті: Затв. постановою Національного банку України 21.01.04р. №22 (зі змінами і доповненнями) //Офіційний вісник України. – 2004. – № 13.
- Інструкція про ведення касових операцій банками в Україні, затв. Пост. Правління НБУ від 25 вересня 2018 року № 103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0103500-18>
- Інструкція про переміщення готівки і банківських металів через митний кордон України. Затв. пост. НБУ від 27.05.2008 р. №148. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0520-08>
- Інструкція про порядок здійснення контролю за експортними, імпортними операціями. Затв. пост. НБУ 24.03.99 р. №136. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0338-99>
- Інструкція про порядок обчислення та справляння державного мита. Затв. Наказ Міністерства фінансів України 07.07.2012 № 811. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1623-12>
- Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Затв. постановою Правління Національного банку України 28.08.01 р. № 368 //Офіційний вісник України. – 2001. – № 40.
- Інструкція про складання і виконання розпису Державного бюджету України: Затв. наказом Міністерства фінансів України 28.01.02р. №57 (в редакції наказу Міністерства фінансів України 14.06.2004 № 386). URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0086-02>
- Інструкція щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету, затв. наказом МФУ №333 від 12.03.2012р. (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 21 червня 2012 року № 754). URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0456-12>
- Інструкція щодо застосування класифікації кредитування бюджету, затв. наказом МФУ №333 від 12.03.2012р. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0456-12>
- Класифікатор іноземних валют та банківських металів. Затв. постановою Правління Національного банку України від N 34 від 04.02.98, (у редакції постанови Правління Національного банку України від 19 квітня 2016 року № 269) (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0521500-98#n15>
- Перелік видів виплат, що здійснюються за рахунок коштів роботодавців, на які не нараховується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Затв. пост. КМУ від 22.12.2010 р. №1170 // УК.-2010.- 31грудня.- №247.
- Положення про ведення касових операцій у національній валюті України: Затв. пост. Правління Національного банку України 29.12.2017 № 148. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17>
- Положення про електронні гроші в Україні. Затв. постановою Національного банку України від 04.11.2010 № 481. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10>

- Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства: Затв. постановою Правління Національного банку України 17.08.2012 р. №346 //Офіційний вісник України. – 2012. – № 41.
- Положення про застосування Національним банком України санкцій за порушення законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, Затв. Пост. Правління НБУ від 12 травня 2015 року № 316.
- Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи, затв. Пост. Правління НБУ від 17 вересня 2015 року № 615 (зі змінами)
- Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті. Затв. Пост. Правління НБУ від 02 січня 2019 року № 5
- Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, затв. Пост. Правління НБУ від 26 червня 2015 року № 417 (зі змінами)
- Положення про здійснення Національним банком України безвиїзного банківського нагляду. затв. Пост. Правління НБУ від 06 грудня 2018 року № 135.
- Положення про здійснення операцій із валютними цінностями. Затв. Пост. Правління НБУ від 02 січня 2019 року № 2
- Положення про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України, затв. Пост. Правління НБУ від 22 грудня 2017 року № 141
- Положення про ліцензування банків. Затв. Пост. Правління НБУ від 22.12.2018 року № 149. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18>
- Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України, затв. Пост. Правління НБУ від 10 травня 2016 року № 311 (зі змінами)
- Положення про організацію та проведення інспекційних перевірок, затв. Пост. Правління НБУ від 17 липня 2001 року № 276 (у редакції постанови Правління Національного банку від 28.12.2017 року № 145) (зі змінами).
- Положення про основи процентної політики Національного банку України, затв. Пост. Правління НБУ від 21 квітня 2016 року № 277 (зі змінами).
- Положення про особливості реорганізації банку за рішенням його власників, затв. Пост. Правління НБУ від 27 червня 2008 року № 189,
- Положення про перелік заходів захисту, порядок та критерії їх запровадження, подовження та дострокового припинення. Затв. Пост. Правління НБУ від 02 січня 2019 року № 4 (заходи захисту, що запроваджуються Національним банком за наявності ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, погіршення стану платіжного балансу України, виникнення обставин, що загрожують стабільності банківської та (або) фінансової системи держави).
- Положення про порядок емісії електронних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням: Затв. постановою Правління Національного банку України від 05.11.2014 № 705. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0705500-14>

- Положення про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України :Затв. Правлінням НБУ 16 грудня 2002 р. № 508. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0174-03>
- Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами: Затв. постановою Правління НБУ № 516 від 3.12.2003 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03>
- Положення про порядок накладання адміністративних штрафів: Затв. постановою Правління Національного банку України 29.12.01р. № 563 //Офіційний вісник України. – 2002. – № 5.
- Положення про порядок проведення операцій, пов'язаних з розміщенням облігацій внутрішніх державних позик, затв. Пост. Правління НБУ від 18 червня 2003 року № 248
- Положення про порядок реєстрації платіжних систем, учасників платіжних систем та операторів послуг платіжної інфраструктури. Затв. пост. НБУ від 04.02.2014 № 43. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-14>
- Положення про порядок та умови торгівлі іноземною валютою: затв. постановою Правління Національного банку України від 10.08. 2005 р. №281. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0950-05>
- Положення про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів для банків України та філій іноземних банків в Україні: Затв. постановою Правління Національного банку України 11.12.2014 № 806. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0806500-14>
- Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України Затв. Пост. Правління НБУ від 02 січня 2019 року № 1
- Положення про транскордонне переміщення валютних цінностей. Затв. Пост. Правління НБУ від 02 січня 2019 року № 3
- Порядок ведення реєстру неприбуткових установ та організацій, включення неприбуткових підприємств, установ та організацій до Реєстру та виключення з Реєстру: затв. пост. КМУ від 13.07.2016 № 440. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2016-п>
- Порядок взаємодії Міністерства фінансів України як головного розпорядника коштів державного бюджету та відповідальних виконавців бюджетних програм на всіх стадіях бюджетного процесу. Затв. Наказом Міністерства фінансів України 23.08.2012 № 939. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1809-12>
- Порядок виконання рішень про стягнення коштів державного і місцевих бюджетів або боржників. Затв пост. КМУ від 3.08.2011р. №845 (в ред. Пост КМУ від 30.01.2013р. №45) . URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/45-2013-п#n12>
- Порядок обліку платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Затв. Наказом Міністерства фінансів України 24.11.2014 № 1162 // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1553-14>
- Порядок обліку платників і зборів. Затв. наказом Міністерства фінансів України від 9.12.2011р. №1588 //УК.- 2012.- 6 січня. - №3.

- Порядок перерахування міжбюджетних трансфертів. Затв. пост. КМУ від 15.12.2010 № 1132 (у редакції пост. Кабінету Міністрів України від 23 січня 2015 р. № 12). URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/12-2015-п#n8>
- Порядок покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів. Затв. Пост. КМУ від 29.12.2010 № 1204. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1204-2010-п>
- Порядок проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм. Затв. пост КМУ від 10 серпня 2004 р. N 1017, (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2018 р. № 743) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/743-2018-п>
- Порядок проведення інспектування Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами (із змін.). Затв. пост КМУ 20.04.06 р.№550. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-2006-п>.
- Порядок проведення перевірок державних закупівель Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами. Затв. пост. КМУ від 01.08.2013 № 631. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/631-2013-п>
- Порядок розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на вкладних (депозитних) рахунках в банках: затв.пост. КМУ від 12.01.2011р. №6 //УК.- 2011.- 26 січня.- №14.
- Порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ: Затв. постановою Кабінету Міністрів України 28.02.02р. № 228 //Офіційний вісник України. – 2002. – №9.
- Правила визначення платіжних ознак та обміну банкнот, розмінних та обігових монет національної валюти України. Затв. Пост. Правління НБУ від 03 грудня 2018 року № 134
- Правила зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці. Затв. пост. НБУ 14.07.2006 р. №267 //Офіційний вісник України. – 2006. – № 25.
- Про бюджетну класифікацію: Наказ МФУ від 14.01.2011 р. №11 // УК.- 2011.- 21 січня.
- Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) органами Пенсійного фонду України. Затв. пост. КМУ від 29 липня 2015 р. № 528. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/528-2015-п>.
- Про затвердження стандартів внутрішнього аудиту. Наказ МФУ 4.10.2011р. №1247. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1219-11>
- Типове положення про структурний підрозділ з питань фінансів обласної, Київської та Севастопольської міської, районної, районної у мм. Києві та Севастополі державної адміністрації. Затв.пост. КМУ від 20.05.2013 № 348. // УК. – 2013. – 30 травні. - №95.

Навчальні та наукові видання:

- Актуальні питання науки фінансового права: моногр. /М. П. Кучерявенко та ін.; за ред. М. П. Кучерявенка. – Х.:Право, 2010. – 464 с.
- Алісов Є. О. Теоретичні проблеми правового регулювання грошового обігу в Україні / Є. О. Алісов. – Х.: Фоліо, 2004. – 286 с.
- Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті: монографія / В. Л. Андрущенко. – Львів: Каменяр, 2007. – 323 с.
- Банківська система України на шляху євроінтеграції: монографія / Міщенко В.І. та ін.; за ред. С. А. Буковинського. – К. : Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2015. – 496 с.
- Бюджетний кодекс України. Науково-практичний коментар: станом на 01.03.2011 р. / за ред. Л. К. Воронової, М. П. Кучерявенка. – Х.: Право, 2011. – 608 с.
- Бюджетна система : підруч. / за ред. С. І. Юрія, В. Г. Дем'янишина, О. П. Кириленко. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – 624 с.
- Гаврилюк Р. О. Джерела фінансового права : навчально-методичний посібник. – Чернівці: Рута, 2006. – 88 с.
- Гетманцев Д.О. Непряме оподаткування: правова сутність та адміністрування : наук. практ. посіб. / Д. О. Гетманцев, В. Л. Форсюк, Ю. А. Федчишин, Ю. М. Лавреха. - 2-е вид., перероб. і допов. - К. : Юрінком Інтер, 2016. - 592 с.
- Гончаренко О. В. Міжбюджетні відносини на місцевому рівні в Україні : монографія / О. В. Гончаренко. – Київ: Алерта, 2013. – 220 с.
- Дамірчійєв М. І. Правова природа фінансової діяльності: монографія/ М. І. Дамірчійєв. – Харків: Право, 2014. – 256 с.
- Державний фінансовий контроль : теоретичні положення і нормативно-правові акти: навч. посіб. для студ. вузів / А. В. Бодюк та ін.. – К.: Кондор, 2010. – 551 с.
- Дмитренко Є. С. Юридична відповідальність суб'єктів фінансового права у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки України: монографія / Є. С. Дмитренко. – Київ: Юрінком Інтер, 2009. – 592 с.
- Дмитрик О. А. Содержание и классификация финансовых правоотношений: монографія / О. А. Дмитрик; под ред. Н. П. Кучерявенко. – Харьков: Легас, 2004. – 160 с.
- Дмитрик О. О. Джерела фінансового права: проблеми та перспективи розвитку: монографія / О. О. Дмитрик. – Харків: Віровець А. П.; Апостроф, 2010. – 328 с.
- Дуравкін П. М. Забезпечення виконання податкового обов'язку: монографія/ П. М. Дуравкін. – Харків: Право, 2013. – 192 с.
- Заверуха І. Б. Державний борг України: проблеми правового регулювання: монографія / І. Б. Заверуха. – Л.: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 309 с.
- Завора, Т.М. Соціальне страхування: навчальний посібник / Т.М. Завора. – Полтава: ПолтНТУ, 2013. – 272 с.

- Іванський А. Й. Фінансово-правова відповідальність: теоретичний аналіз: монографія / А. Й. Іванський. – О.: Юрид. літ., 2008. – 504 с.
- Кучерявенко Н. П. Курс податкового права: в 6-и т. / Н. П. Кучерявенко. – Т 2: Введення в теорію податкового права. – Х.: Легас, 2004. – 600 с.
- Лукашев О. А. Теоретичні проблеми системи фінансового права : монографія / О. А. Лукашев. – Харків: Право, 2010. – 304 с.
- Музика-Стефанчук О. А. Органи публічної влади як суб'єкти бюджетних правовідносин: монографія / О.А. Музика-Стефанчук. – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2011. – 384 с.
- Музика-Стефанчук О. А. Фінансово-правова основа місцевого самоврядування в зарубіжних країнах: навч. посіб. / О. А. Музика-Стефанчук. – Київ: Правова єдність, 2009. – 224 с.
- Нечай А. А. Проблеми правового регулювання публічних фінансів та публічних видатків: моногр. / А. А. Нечай. – Чернівці: Рута, 2004. – 264 с.
- Орлюк О. П. Теоретичні питання банківського права і банківського законодавства: моногр. / О. П. Орлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 100 с.
- Очерки финансово-правовой науки современности: монограф./ под. общ. ред. Л. К. Вороновой, Н. И. Химичевой. – Москва, Харьков: Право, 2011. – 592 с.
- Перепелиця М. О. Поняття та види суб'єктів фінансового права: монографія / М. О. Перепелиця. – Х.: Право, 2012. – 272 с.
- Податкове право України: навчальний посібник / Павлов Д.М., Процюк Т.Б., Удовик М.С. та ін.; за заг. ред. А.Г. Чубенка. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2014. – 304 с.
- Податковий кодекс України: постатейний коментар: у 2 ч. / В. В. Білоус, Л. К. Воронова, О. О. Головашевич та ін.; за ред. М. П. Кучерявенка. – Х. : Право, 2011. – Ч. 1. – 704 с.
- Правове регулювання страхової діяльності : навч. посіб. / О.П. Гетманець, О.М. Шуміло, Т.В. Колеснік та ін. ; за ред. О.П. Гетманець, О.М. Шуміла. – Київ : Хай-Тек Прес, 2014. – 400 с.
- Пряме реальне оподаткування. Правова сутність та адміністрування : наук. практ. посіб. / Гетманцев Д.О., Мусійчук І.М., Шишканов О.А., Шамрай О.В. - К. : Юрінком Інтер, 2014. - 336 с.
- Ровинський Ю.О. Державний примус у системі фінансового права України / Ю.О. Ровинський; Клас. приват. ун-т. – Запоріжжя: Клас. приват. ун-т, 2011. – 403 с.
- Россіхіна Г. В. Застосування фінансово-правових норм: монографія / Г. В. Россіхіна. – Харків: Цифрова друкарня № 1, 2013. – 400 с.
- Савченко Л. А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні: моногр. / Л. А. Савченко. – Ірпінь: Акад. ДПС України, 2001. – 407 с.
- Савченко Л. А. Правові проблеми фінансового контролю місцевих фінансів / Л.А. Савченко, А.А.Коваленко. – К.: КиМУ, 2010. – 123 с.
- Семчик О. О. Держава і фінанси: правовий зв'язок: монографія / О. О. Семчик; відп. ред. Л. К. Воронова. – Київ: Юрид. думка, 2010. – 204 с.

- Теорія, принципи та історія податку. Правовий аспект : наук. практ. посіб./ Д.О. Гетманцев, В.Л. Форсюк, І.С. Беліцький. - К.: Юрінком Інтер, 2015. - 496 с.
- Чернадчук В. Д. Бюджетні правовідносини в Україні: поняття, класифікація та особливості структури: монографія / В. Д. Чернадчук. – Суми: Унів. книга, 2011. – 172 с.
- Шевчик О. С. Регулювання валютного контролю в Україні: фінансово-правовий аспект: монографія. – Полтава: РВВ ПДАА, 2012. – 168 с.
- Шемшученко Г. Ю. Фінансово-правове регулювання банківського кредитування: моногр. / Г. Ю. Шемшученко. – К.: Юрид. думка, 2006. – 264с.
- Шутов М. І. Державний фінансовий контроль в Україні (теорія та практика) / М. І. Шутов, В. А. Бабенко, Н. М. Стоянова. – Одеса: Юрид. літ., 2004. – 132 с.
- Юридична відповідальність за податкові правопорушення : наук. практ. посіб. / Д.О. Гетманцев, Р.В. Макачук, Я.С. Толкачов. - К. : Юрінком Інтер, 2015. - 752 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua/ru>].
2. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL:<http://www.kmu.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <http://www.me.gov.ua/>.
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL:<http://www.minfin.gov.ua/>.
5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України URL:<http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Офіційний сайт Національного банку України URL:<http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
7. Офіційний сайт Головного управління Державної фіскальної служби у Чернігівській області URL:<http://ch.sfs.gov.ua/dfs-u-regioni/golov-upr/>
8. Офіційний сайт Головного управління статистики у Чернігівській області URL:<http://www.chernigivstat.gov.ua/>
9. Офіційний сайт Чернігівської обласної ради [сайт http://www.chernihiv-oblrada.gov.ua/index.php?th=cat&cat_id=67]
10. Офіційний сайт Чернігівської обласної адміністрації URL:<http://cg.gov.ua/>
11. Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського URL:<http://www.nbuv.gov.ua>.
12. Офіційний сайт Національної парламентської бібліотеки URL:<http://nplu.org/>.
13. Офіційний сайт Наукової бібліотеки ім. Максимовича Київського національного університету ім. Т. Шевченка URL:<http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3>.
14. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб URL:<http://www.fg.gov.ua>

Додаток А - Індивідуальні завдання

1. Поняття, правова природа і зміст фінансової діяльності Української держави.
2. Методи фінансової діяльності Української держави.
3. Правові форми фінансової діяльності Української держави.
4. Предмет і метод фінансового права як галузі права.
5. Принципи фінансового права.
6. Рахункова палата як орган парламентського фінансового контролю.
7. Фінансовий контроль органів Державної фіскальної служби України.
8. Контроль органів Державної аудиторської служби України.
9. Аудит як вид незалежного фінансового контролю в Україні.
10. Бюджетна система України та його принципи.
11. Склад доходів і видатків бюджетів в Україні.
12. Бюджетні права України та органів місцевого самоврядування.
13. Соціально-економічна сутність і призначення державного бюджету.
14. Бюджетний процес в Україні та шляхи його оптимізації.
15. Формування державного бюджету та його вплив на соціально-економічний розвиток України.
16. Правове забезпечення, регламентація та хід реалізації бюджетного процесу.
17. Система доходів бюджетів.
18. Система видатків бюджетів.
19. Фінансово-правове регулювання виконання Державного бюджету України.
20. Казначейська система виконання бюджетів в Україні.
21. Бюджетний контроль.
22. Правове регулювання державних доходів.
23. Податкова політика України і реформування її податкової системи.
24. Принципи системи оподаткування в Україні.
25. Порівняльний аналіз податкових систем України та зарубіжних країн.
26. Механізм впливу податкової системи на показники економічного росту країни.
27. Аналіз структури та механізму загальнодержавних податків і зборів.
28. Ефективність прямого оподаткування підприємств.
29. Правове регулювання стягнення акцизного податку.
30. Правове регулювання стягнення податку на додану вартість в Україні.
31. Правове регулювання стягнення податку на доходи фізичних осіб.
32. Правове регулювання стягнення місцевих податків і зборів в Україні.
33. Відповідальність за порушення податкового законодавства (фінансово-правова).
34. Формування доходної частини Державного та місцевих бюджетів.
35. Вплив динаміки державних витрат на соціально-економічний розвиток країни.
36. Правові основи бюджетно-кошторисного фінансування.
37. Фінансово-правові основи державного кредиту.
38. Фінансово-правові основи страхування.

39. Еволюція форм та видів страхування.
40. Правове регулювання державного страхування в Україні.
41. Правовий режим державних позабюджетних цільових фондів в Україні.
42. Правове регулювання грошового обігу в Україні.
43. Правове регулювання готівкового грошового обігу в Україні.
44. Правове регулювання безготівкового грошового обігу в Україні.
45. Організація безготівкових розрахунків в Україні.
46. Вексельний обіг в Україні.
47. Формування та проблеми розвитку банківської системи України.
48. Організація банківської системи України.
49. Банківська система: національний та зарубіжний досвід.
50. Банківська система України та роль у ній Національного банку України.
51. Регулювання діяльності банків Національним банком України.
52. Банківський нагляд в Україні.
53. Захист інтересів клієнтів банків.
54. Банківська таємниця.
55. Правові основи валютного регулювання в Україні.
56. Відповідальність за порушення валютного законодавства.

Додаток Б - Питання підсумкового контролю з фінансового права

1. Фінанси як економічна і юридична категорія. Зміст та структура фінансової системи держави.
2. Поняття фінансової діяльності як особливого виду управлінської діяльності. Методи і принципи фінансової діяльності.
3. Органи управління державними фінансами.
4. Поняття, предмет і метод фінансового права.
5. Джерела фінансового права. Конституція – основне джерело фінансового права.
6. Фінансово-правові норми, їх зміст, особливості і види.
7. Фінансово-правові відносини, їх зміст, особливості і види.
8. Суб'єкти фінансового права і фінансових правовідносин. Захист прав суб'єктів фінансових правовідносин.
9. Наука фінансового права.
10. Поняття та ознаки фінансового правопорушення як підстави фінансово-правової відповідальності. Види відповідальності за порушення фінансового законодавства.
11. Поняття і види фінансово-правових санкцій.
12. Поняття і види фінансового контролю.
13. Загальна характеристика методів фінансового контролю.
14. Організація та органи фінансового контролю.
15. Фінансовий контроль Державної аудиторської служби України.
16. Поняття і значення бюджету для функціонування держави.
17. Поняття бюджетного права. Особливості бюджетних правовідносин.
18. Бюджетна система України та принципи її побудови.
19. Склад доходів і видатків бюджетів в Україні.
20. Правові засади розподілу доходів і видатків між ланками бюджетної системи.
21. Поняття і загальна характеристика бюджетних повноважень. Зміст інституту бюджетних повноважень.
22. Загальний і спеціальний фонд бюджетів.
23. Правові підстави здійснення запозичень до місцевих бюджетів.
24. Поняття міжбюджетних трансфертів та їх види.
25. Поняття і зміст бюджетної класифікації.
26. Резервний фонд бюджету.
27. Поняття, стадії та загальні положення бюджетного процесу.
28. Порядок складання проекту Державного бюджету України.
29. Розгляд та затвердження Державного бюджету України.
30. Виконання Державного бюджету України за доходами.
31. Виконання Державного бюджету України за видатками та кредитуванням.
32. Зміст закону про Державний бюджет України.
33. Звітність про виконання Державного бюджету України.
34. Порядок складання, розгляду та затвердження місцевих бюджетів.
35. Порядок виконання та звітність місцевих бюджетів.

36. Відповідальність за порушення бюджетного законодавства.
37. Поняття, класифікація та основи правового регулювання цільових державних фондів.
38. Пенсійний фонд України.
39. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.
40. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування.
41. Особливості збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.
42. Поняття і система державних доходів.
43. Правове регулювання неподаткових платежів.
44. Рентні платежі в податковій системі.
45. Платежі за надання послуг державою: мито.
46. Платежі за надання послуг державою: державне мито.
47. Податкове право, його предмет та метод правового регулювання.
48. Податкові правовідносини та податково-правові норми, їх ознаки та класифікація.
49. Податки, їх поняття, ознаки, функції та класифікація.
50. Поняття та зміст елементів податку.
51. Податкова система України. Принципи оподаткування.
52. Поняття та види податкових правопорушень.
53. Фінансові санкції за порушення податкового законодавства.
54. Адміністративна та кримінальна відповідальність за порушення податкового законодавства.
55. Оподаткування прибутку підприємств. Сутність, суб'єкти, об'єкти, ставки, пільги.
56. Непрямі податки з юридичних осіб. Податки на додану вартість.
57. Непрямі податки з юридичних осіб. Акцизний податок.
58. Податок на доходи фізичних осіб. Сутність, суб'єкти, об'єкти, ставки, пільги.
59. Податкові знижки та податкові соціальні пільги, що застосовуються при нарахуванні податку на доходи фізичних осіб.
60. Загальна характеристика транспортного податку.
61. Екологічний податок.
62. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.
63. Особливості сплати земельного податку.
64. Загальна характеристика єдиного податку.
65. Загальна характеристика місцевих податків і зборів.
66. Поняття і форми державного кредиту.
67. Поняття і форми державного боргу.
68. Правове регулювання та управління державним внутрішнім боргом.
69. Поняття страхування, його завдання і функції. Форми організації страхових фондів. Сучасні галузі і види страхування.
70. Поняття і види державного страхування.

71. Поняття і види державних і місцевих видатків.
72. Поняття і правові принципи фінансування державних і муніципальних видатків.
73. Поняття і порядок кошторисно-бюджетного фінансування.
74. Поняття, види та зміст кошторису.
75. Порядок фінансування соціально-культурних заходів.
76. Фінансування оборони.
77. Фінансування органів законодавчої, виконавчої влади, правоохоронних органів.
78. Поняття банківського права. Особливості правового регулювання відносин в галузі банківської діяльності.
79. Поняття банківської системи та її елементи.
80. Правовий статус Національного банку України.
81. Функції Національного банку України.
82. Види банків в Україні. Банківські групи.
83. Порядок утворення і припинення діяльності банків.
84. Види діяльності банків.
85. Правові засади контролю Національного банку України за діяльністю банків.
86. Правове регулювання грошового обігу в Україні.
87. Правові основи обігу готівки.
88. Правила ведення касових операцій.
89. Порядок відкриття, ведення та закриття рахунків в банках.
90. Правові форми безготівкових рахунків.
91. Відповідальність за порушення безготівкових розрахунків.
92. Поняття валюти, валютних цінностей та валютних операцій.
93. Поняття і зміст валютного регулювання.
94. Правові засади валютного нагляду.
95. Відповідальність за порушення валютного законодавства України.
96. Дати загальну характеристику Бюджетного кодексу України від 08.07.2010.
97. Охарактеризувати основні положення Закону України «Про основні засади державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993.
98. Охарактеризувати основні положення Закону України «Про Рахункову палату» від 02.07.2015 р.
99. Охарактеризувати положення «Про Державну казначейську службу», затв. пост. КМУ від 15.04.2015 № 215.
100. Дати загальну характеристику Закону України. «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 р.
101. Дати загальну характеристику Податкового кодексу України від 02.12.2010.
102. Охарактеризувати Положення про Державну фіскальну службу України, затверджене пост. КМУ від 21 травня 2014 р. № 236.
103. Охарактеризувати основні положення Закону України «Про Національний банк України» від 20.05.1999.

104. Охарактеризувати основні положення Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000.

105. Охарактеризувати Закон України «Про валюту і валютні операції» від 21 червня 2018 року.